

SPOŁECZNO-GOSPODARCZE SKUTKI POLITYKI RYBOŁÓWSTWA UE

Ocena floty rybackiej UE
i perspektywy na przyszłość

Autorzy: MarFishECO Fisheries Consultants Ltd.
We współpracy z World Wide Fund for Nature (WWF)

Reprezentujący MarFishECO Fisheries Consultants Ltd.:
Griffin Carpenter, James Innes, Simon Mardle
i Andrew F Johnson

Reprezentujący Biuro Polityki Europejskiej WWF:
Dr Antonia Leroy i Larissa Milo-Dale

Biuro Polityki Europejskiej WWF pragnie podziękować
koleżankom i kolegom z całej sieci WWF UE za ich wkład
w to sprawozdanie.

Bardziej szczegółowa analiza, podstawowe informacje na
temat metodyki, a także dalsze badania i wyniki dotyczące
tematów omówionych w niniejszym sprawozdaniu,
umieszczone zostały w załączniku technicznym dostępnym
na stronie wwf.eu.

Projekt: Catherine Perry, www.swim2birds.co.uk

MARFISHECO
FISHERIES · CONSULTANTS

MarFishEco Fisheries Consultants Ltd.

MarFishEco Ltd to sieć starszych specjalistów ds.
rybołówstwa pomagających w formułowaniu i wdrażaniu
rentownych i praktycznych rozwiązań w zakresie zrównoważonego rozwoju w różnych sektorach rybołówstwa,
którzy posiadają doświadczenie w ponad 25 krajach.
MFE jest zaufanym źródłem obiektywnych porad i wsparcia
dla przyszłości zrównoważonego i zyskowego rybołówstwa
www.marfisheco.com z główną siedzibą w Edynburgu
w Szkocji, z oddziałami w Portland w stanie Oregon w USA.
www.marfisheco.com

WWF

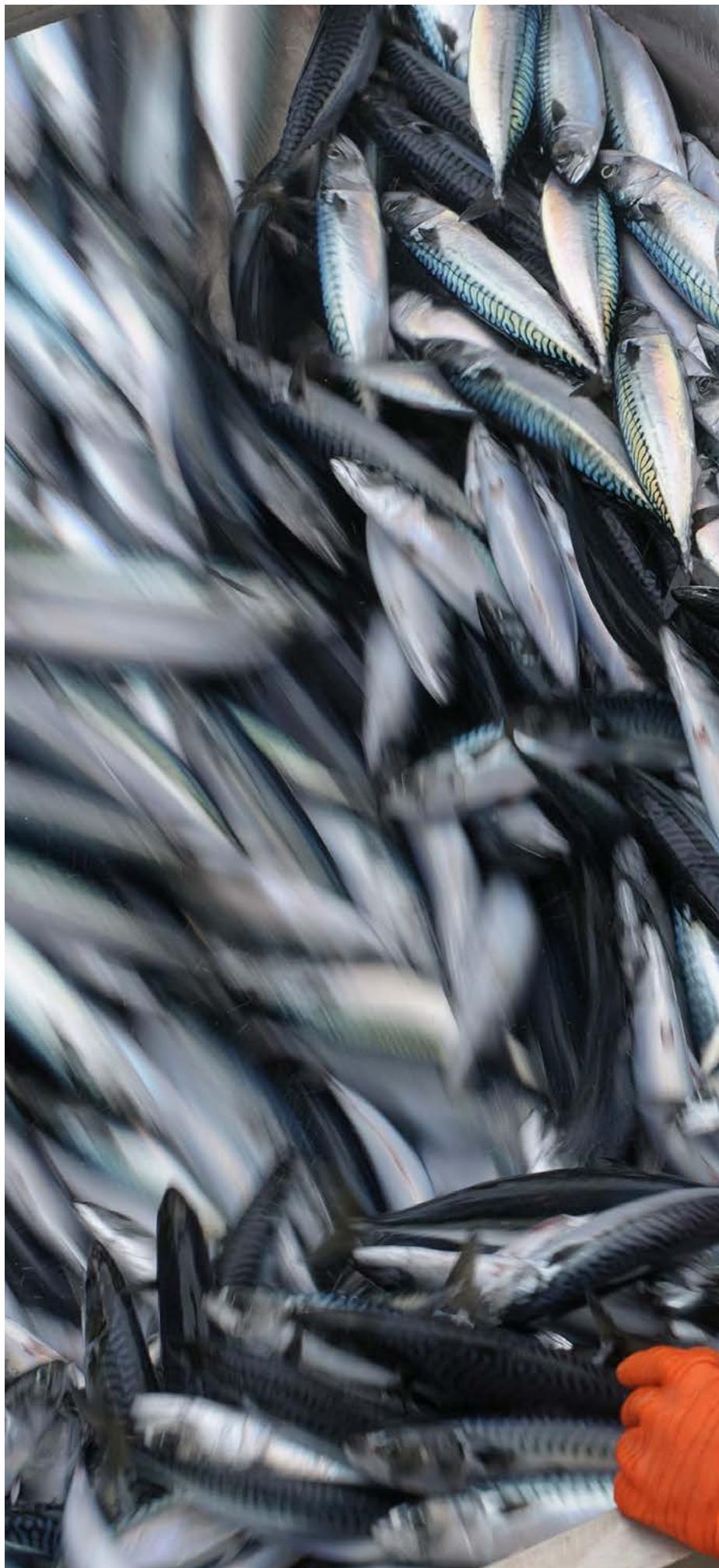
WWF jest niezależną organizacją zajmującą się ochroną
środowiska. Posiadamy ponad 30 milionów zwolenników
i globalną sieć, działającą w blisko 100 krajach. Naszą
misją jest zatrzymanie degradacji środowiska naturalnego
naszej planety i zbudowanie przyszłości, w której ludzie
żyją w zgodzie z naturą. Nasz cel realizujemy poprzez
ochronę światowej różnorodności biologicznej, zapewnienie
zrównoważonego wykorzystania odnawialnych zasobów
naturalnych oraz promowanie redukcji zanieczyszczeń
i nadmiernej konsumpcji.

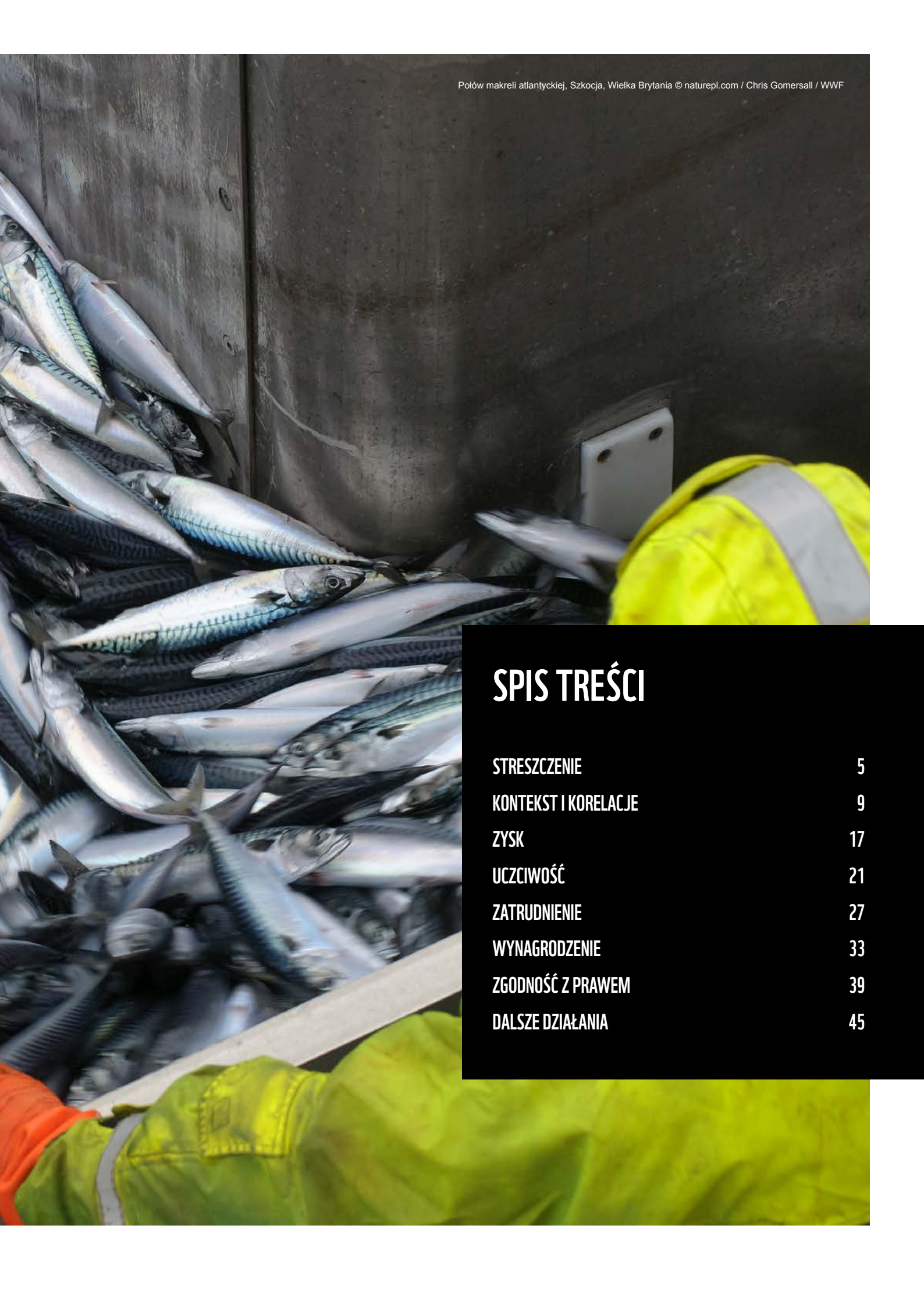
Biuro Europejskiej Polityki WWF przyczynia się do
realizacji globalnej misji WWF. Kierując siecią organizacji,
kształtuje politykę UE mającą wpływ na środowisko
naturalne w Europie i na świecie.

Niniejsza publikacja została opracowana przy finansowym
wspieraniu Unii Europejskiej. Treść tej publikacji jest
wyłącznie odpowiedzialnością WWF i niekoniecznie
odzwierciedla poglądy Unii Europejskiej.

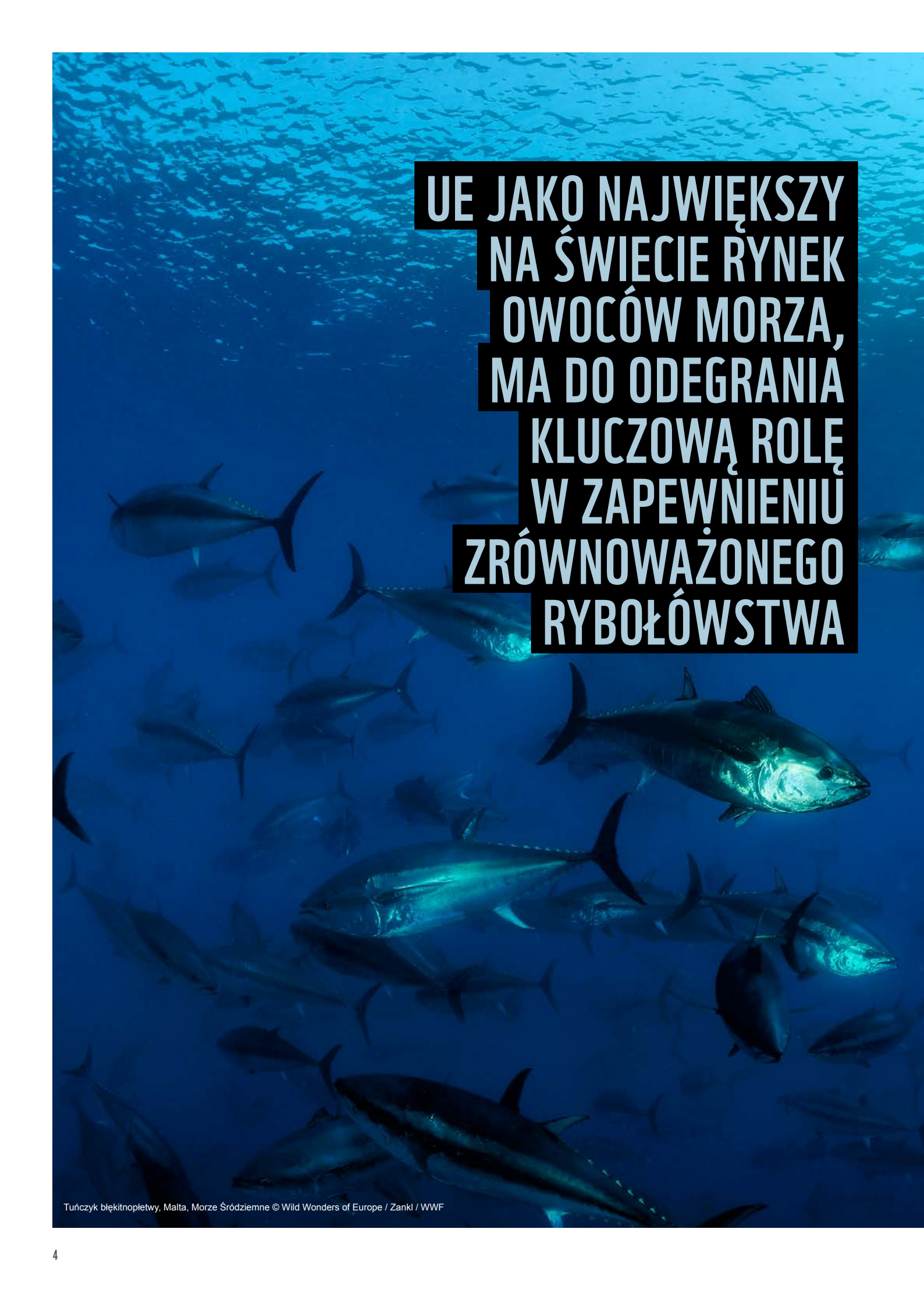
© Tekst 2021 WWF. Wszelkie prawa zastrzeżone.
Okładka: Statek do połowu krewetek na Morzu Północnym,
Niemcy © iStock

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	5
KONTEKST I KORELACJE	9
ZYSK	17
UCZCIWOŚĆ	21
ZATRUDNIENIE	27
WYNAGRODZENIE	33
ZGODNOŚĆ Z PRAWEM	39
DALSZE DZIAŁANIA	45

**UE JAKO NAJWIĘKSZY
NA ŚWIECIE RYNEK
OWOCÓW MORZA,
MA DO ODEGRANIA
KLUCZOWĄ ROLĘ
W ZAPEWNIENIU
ZRÓWNOWAŻONEGO
RYBOŁÓWSTWA**

STRESZCZENIE

W Unii Europejskiej (UE) od dawna obowiązuje Wspólna Polityka Rybołówstwa (WPRyb). Ten istotny akt prawny UE reguluje całą działalność połowową prowadzoną na wodach państw członkowskich UE, a także działalność floty rybackiej UE na wodach międzynarodowych i w wyłącznych strefach ekonomicznych państw pozaeuropejskich w ramach umów połowowych. Prowadząc aktywne połowy w każdym oceanie i będąc największym na świecie rynkiem zbytu owoców morza, UE ma do odegrania kluczową rolę w zapewnieniu zrównoważonego rybołówstwa.

Mimo, że kwestie społeczno-gospodarcze są uwzględnione w celach WPRyb – zobowiązanie do zapewnienia rentowności przemysłu, odpowiedniego poziomu życia osób zależnych od działalności połowowej¹, skutecznego i przejrzystego rynku wewnętrznego oraz promowanie rybołówstwa przybrzeżnego – wymiar społeczno-gospodarczy rybołówstwa w UE jest zazwyczaj pomijany. W kontekście ewaluacji WPRyb, która rozpocznie się w 2021 r., niniejsze opracowanie ma na celu ocenę wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego unijnej floty rybackiej, a także dostarczenie unijnym decydom wskazówek, w jaki sposób mogą lepiej zrozumieć i poprawić społeczno-gospodarcze aspekty rybołówstwa w ramach istniejącej struktury WPRyb, bez konieczności reformy. Dzięki temu możliwe byłoby zapewnienie równych szans całej flocie UE, ze społeczno-gospodarczego punktu widzenia.

Analiza przeprowadzona w niniejszym raporcie pokazuje, że jak dotąd przejście na zrównoważone rybołówstwo wraz z zapewnieniem wysokiej jakości środków do życia i efektywności ekonomicznej operacji połowowych jest niekompletne. Poziom wskaźnika rozwoju społeczno-gospodarczego (ang. *socio-economic performance*) jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych flotach rybackich (np. w zależności od narzędzi połowowych, państwa członkowskiego), a w przypadku niektórych kwestii wyniki są niskie wśród całej floty UE. Osiągnięcie celów społeczno-gospodarczych WPRyb wymaga opracowania wskaźników rozwoju bazujących na solidniejszych danych, a także jaśniej zdefiniowanych rezultatów społeczno-gospodarczych.

Ogólnie rzecz biorąc, **warunki społeczno-gospodarcze związane z WPRyb muszą zostać lepiej zrozumiane przez decydentów i zainteresowane strony, aby nadać kierunek polityce, która zrestrukturyzuje flotę rybacką UE.** Pomimo ogólnego zmniejszenia liczby statków od lat 70-tych, średnia moc silnika w wielu flotach wzrosła², a wiele stad ryb i innych organizmów morskich pozostaje nadmiernie eksploatowanych.³ Sposób, w jaki ewoluuje polityka UE w zakresie rybołówstwa i inne polityki związane z sektorem połowowym, musi być zgodny z szerszymi celami środowiskowymi. Podejście to będzie wyznacznikiem tego, jak najlepiej udostępnić wsparcie finansowe na rzecz ewolucji sektora i sprawiedliwej transformacji na praktyki o mniejszym wpływie na środowisko, za pośrednictwem Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (EFMRA) na lata 2021-2027.

Odpowiednie wsparcie dla służb odpowiedzialnych za egzekwowanie przepisów ma kluczowe znaczenie dla przestrzegania WPRyb. Obecnie, stosowanie niedozwolonych narzędzi połowowych i nieraportowanie połowów, to najważniejsze problemy związane z nieprzestrzeganiem WPRyb w państwach członkowskich na wodach krajowych.

Jeśli chodzi o połowy poza granicami, warto zauważyć, że połowa statków UE, które zostały zgłoszone jako prowadzące nielegalne, nieregulowane i nieraportowane połowy (NNN), stosuje ciągnięte po dnie narzędzia połowowe, które niszczą ekosystemy morskie.

Zarówno w kraju, jak i za granicą, brak sprawozdawczości i przejrzystości w zakresie działalności floty UE odsłania zasadnicze luki w wiedzy na temat zakresu nieprzestrzegania przepisów, a w konsekwencji także skutki dla organizmów morskich i zasobów naturalnych kluczowych dla rybołówstwa. **Lepsze rejestrowanie i zgłaszanie naruszeń, zarówno na wodach UE, jak i poza nimi, ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia odpowiedzialności floty UE, niezależnie od tego, gdzie prowadzi ona działalność.**

Brak zharmonizowanych ram we wszystkich państwach członkowskich w celu zapewnienia sprawiedliwego dostępu do zasobów rybnych, a także brak systemów oceny postępów w zakresie takiego sprawiedliwego dostępu, ma bezpośrednie konsekwencje dla przyszłości rybaków w UE. Sektor połowowy już teraz boryka się z różnicami w poziomie zatrudnie-

nia w poszczególnych państwach członkowskich, a w większości państw nie obserwuje się napływu młodego pokolenia rybaków. Lepsze zrozumienie wpływu kwestii społecznych i ekologicznych na zatrudnienie w rybołówstwie UE, a także możliwości alternatywnych źródeł utrzymania dla społeczności państw członkowskich mających dostęp do morza, jest ważne, jeżeli dalsze zmiany w zdolności połowowej floty mają przynieść pozytywne rezultaty społeczno-gospodarcze.

W unijnej sprawozdawczości wskaźników rozwoju ekonomicznego rybołówstwa korzystne byłoby skupienie się na zysku i wynagrodzeniach jako łącznym wskaźniku dla floty rybołówstwa przybrzeżnego małej skali (np. wartość dodana brutto na krajowe średnie zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty), zamiast rozdzielania tych dwóch źródeł dochodu. Ograniczyłoby to możliwość wystąpienia błędów lub niedociągnięć w obliczaniu zysków i wynagrodzeń w całej unijnej flocie łodziowego rybołówstwa przybrzeżnego – zwłaszcza w przypadku braku rozróżnienia między właścicielami, a operatorami – co pozwoliłoby poprawić sposób oceny wskaźników płacowych i wzmocnić znaczenie oceny nierównego podziału bogactwa.

Należy również zwrócić uwagę na czynniki społeczno-polityczne, które wpływają na zaangażowanie pracowników sektora rybołówstwa, aby zapewnić jego dynamiczny rozwój w równowadze ze środowiskiem morskim i dobrze prosperującymi społecznościami.

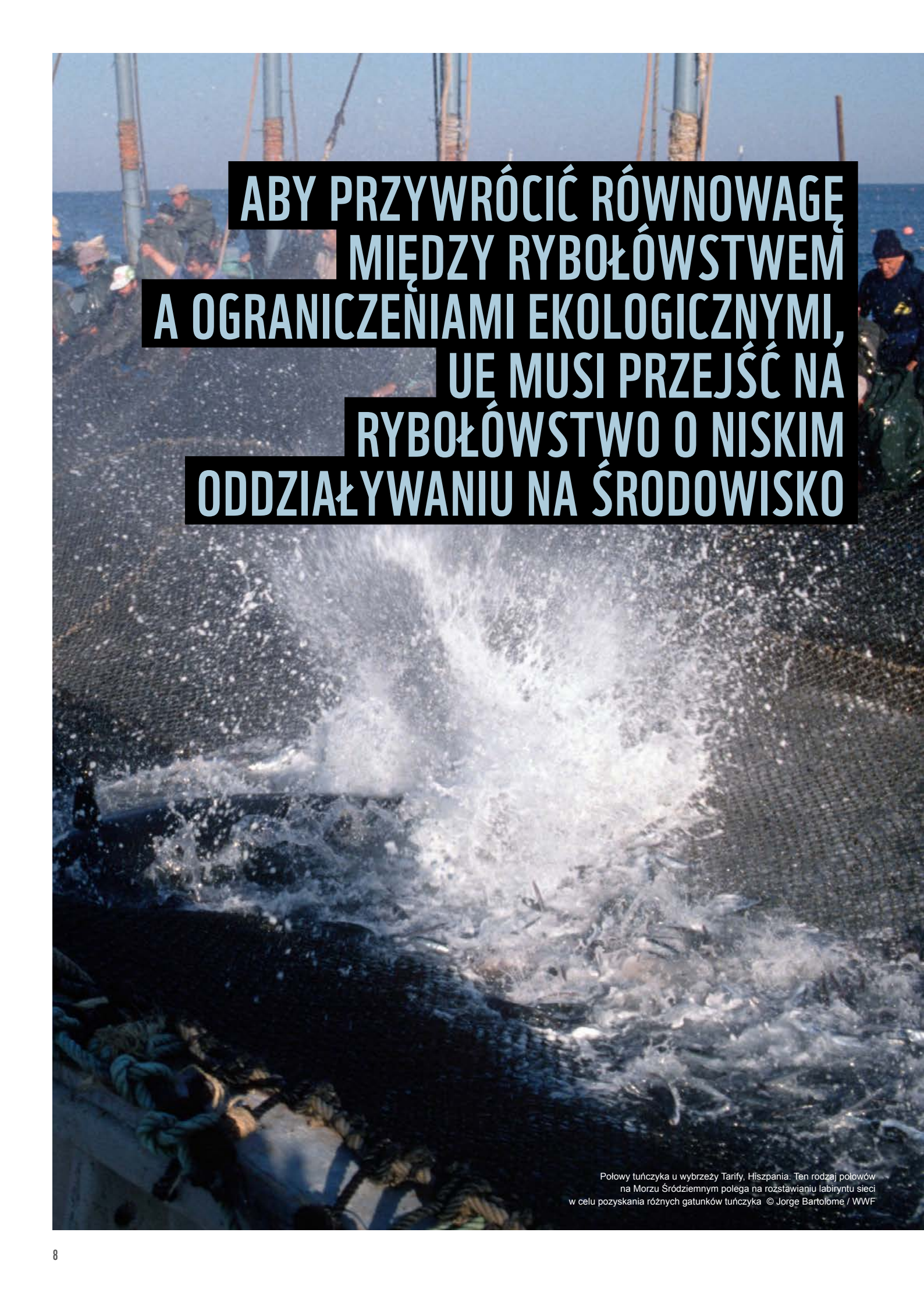
UE musi wyeliminować szkodliwe subsydia połowowe – korzystanie ze środków publicznych w sposób zachęcający do przełowienia i praktyk niszczących środowisko morskie. Takie subsydia należy pilnie przekierować, aby ułatwić przejście na rybołówstwo o niskim wpływie na środowisko, które wspiera odpowiedni standard życia dla użytkowników wszystkich segmentów floty i typów jednostek połowowych. Ogólna wysoka rentowność floty unijnej, analizowana w niniejszej analizie, wskazuje, że sektor rybołówstwa UE jest w wystarczająco dobrej sytuacji finansowej, aby bezpiecznie przeprowadzić takie przejście.

Oprócz możliwości przekierowania dotacji, potrzebne są większe zachęty ekonomiczne, aby przejść na rybołówstwo o niskim wpływie na środowisko w UE, co w perspektywie długoterminowej zapewni zrównoważone źródła utrzymania rybakom i pozostałym społecznościom przybrzeżnym. Państwa członkowskie nie osiągnęły większości celów WPRyB w zakresie zrównoważonego rozwoju, czy to przekraczając próg połowowy maksymalnego zrównoważonego połowu, a tym samym narażając populacje ryb, czy też nie ustanawiając jasnych i przejrzystych kryteriów społeczno-ekonomicznych dla systemów przydziałów połowowych w celu faworyzowania najbardziej zrównoważonych praktyk połowowych⁴. Kontynuacja scenariuszy dotychczasowych praktyk (ang. *business as usual*) utrwali istniejące negatywne oddziaływanie niektórych rodzajów rybołówstwa na środowisko, pozostawiając UE bez żadnej

strategii przejścia do nowych lub alternatywnych możliwości gospodarczych. Zagroza to społecznościom, które są zależne od zasobów morskich. Aby UE i państwa członkowskie mogły w pełni osiągnąć cele WPRyB, muszą odpowiednio uwzględnić społeczny wymiar rybołówstwa.

Ponadto, jak stwierdziła Komisja Europejska w swojej strategii ochrony różnorodności biologicznej, pełne wdrożenie WPRyB ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia zrównoważonej eksploatacji zasobów morskich. WPRyB musi zatem ściśle współgrać z celami środowiskowymi UE, takimi jak kluczowy cel Dyrektywy Ramowej w sprawie Strategii Morskiej, jakim jest osiągnięcie dobrego stanu środowiska (ang. Good Environmental Status, GES) we wszystkich morzach europejskich, osiągnięcie Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ, w tym Celu 14 „Życie pod wodą” oraz wypełnienie zobowiązania do ochrony co najmniej 30% obszarów morskich UE.

WWF rekomenduje zapewnienie spójności legislacyjnej pomiędzy środkami ochrony organizmów morskich a rozwojem społeczno-gospodarczym, ponieważ bardziej odporne ekosystemy to również zabezpieczenie źródeł utrzymania. Cele WPRyB w zakresie długoterminowego, zrównoważonego charakteru rybołówstwa są możliwe do osiągnięcia, ale ograniczenia w ich dotychczasowej realizacji wymagają pilnych działań. Ochrona i odtwarzanie przyrody muszą przynosić korzyści zarówno ludziom, jak i planecie.

**ABY PRZYWRÓCIĆ RÓWNOWAGĘ
MIĘDZY RYBOŁÓWSTWEM
A OGRANICZENIAMI EKOLOGICZNYMI,
ONE MUSI PRZEJŚĆ NA
RYBOŁÓWSTWO O NISKIM
ODDZIAŁYWANIU NA ŚRODOWISKO**

Polowy tuńczyka u wybrzeży Tarify, Hiszpania. Ten rodzaj połowów na Morzu Śródziemnym polega na rozstawianiu labiryntu sieci w celu pozyskania różnych gatunków tuńczyka © Jorge Bartolomé / WWF

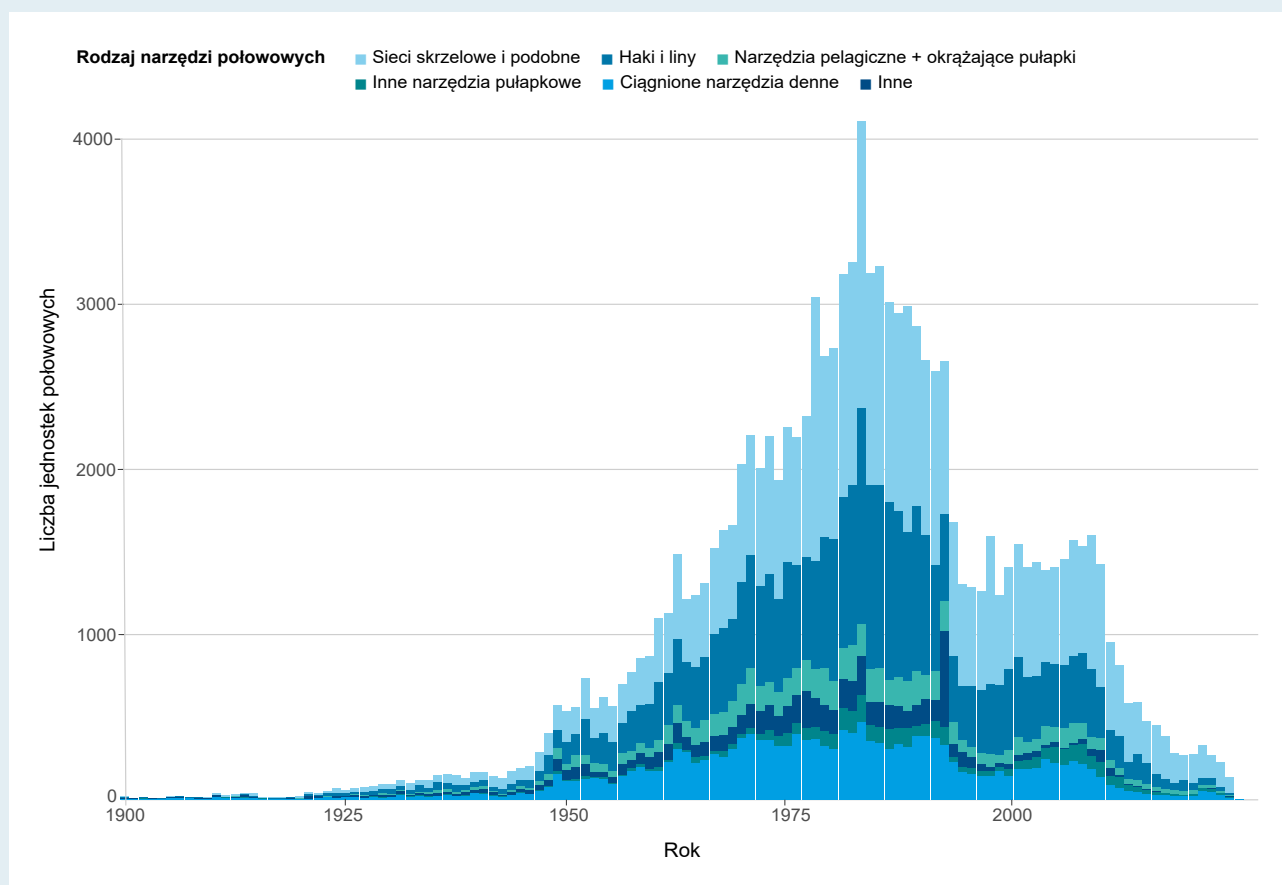
KONTEKST I KORELACJE

Na przestrzeni wielu dziesięcioleci zasoby ryb w morzach europejskich uległy znacznemu uszczupleniu. Wynika to nie tylko z historycznej liczby aktywnych jednostek połowowych, ale także z poważnych skutków ekologicznych powodowanych przez różne rodzaje narzędzi połowowych, co ostatecznie doprowadziło do problemów finansowych wielu rybaków.⁵ Aby przywrócić równowagę między rybołówstwem a ograniczeniami ekologicznymi, UE musi z powodzeniem przejść na rybołówstwo o niskim wpływie na środowisko, zgodnie z założeniami WPRy. Ważne jest, aby przejście to odbyło się we współpracy z unijnym sektorem rybołówstwa, w celu przyjęcia uczciwej i sprawiedliwej polityki.

HISTORIA FLOTY UE

Zrozumienie społeczno-gospodarczych skutków polityki rybołówstwa UE jest szczególnie istotne, jeśli weźmiemy pod uwagę ewolucję floty UE w ciągu ostatnich 70 lat. Zaczęło się od gwałtownego wzrostu w latach 50. i na początku lat 70. (rys. 1), ale od 1975 roku flota zaczęła maleć. Obecna zdolność połowowa floty UE (pod względem liczby statków, niezależnie od rodzaju narzędzi połowowych) jest na podobnym poziomie jak pod koniec lat 40. ubiegłego wieku, natomiast całkowita moc silników floty znacznie wzrosła. Możliwościami poprawy ogólnej wydajności floty UE będzie prawdopodobnie towarzyszyć zmniejszająca się zdolność połowowa floty, sprawiedliwy podział kwot połowowych i alternatywne możliwości utrzymania się, a nawet zwiększenia dochodów osób pozostających w sektorze rybołówstwa, przy jednoczesnym zapewnieniu nowych możliwości pracy dla osób rezygnujących z zawodu.

Rysunek 1. Liczba jednostek połowowych UE (aktywnych w rejestrze floty rybackiej UE) w poszczególnych latach, oznaczonych kolorami według rodzaju narzędzi połowowych

Uwaga: wymienione rodzaje narzędzi są uproszczoną, pogrupowaną wersją pełnego wykazu w rejestrze floty (np. „sieci skrzelowe i podobne” obejmują żaki, drygawice itd.)

Źródło: DG MARE, rejestr floty rybackiej UE.

Tabela 1. Korelacje między kluczowymi wskaźnikami społeczno-ekonomicznymi dla floty UE w 2018

		KORELACJA DODATNIA		
Ryzyko finansowe Stopa zwrotu floty z rzeczowych aktywów trwałych (ROFTA) Rentowność = zysk netto / przychody INTERPRETACJA Wyższe wartości obu wskaźników świadczą o lepszych wskaźnikach rozwoju ekonomicznego flot.	RYZYKO FINANSOWE 	RENTOWNOŚĆ 	0,92	
	PŁACE ZAŁOGI 	ZAROBKI PRACOWNIKÓW 	0,85	
Płace załogi (i) Koszty osobowe / średnie zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty (FTE) (ii) Stosunek (i) do mediany płac w państwach członkowskich UE (iii) Stosunek płacy i do minimalnej płacy w danym państwie członkowskim UE Zarobki załogi (i) Koszty osobowe / liczba załogi INTERPRETACJA Płace oznaczają wynagrodzenie roczne, a zarobki – wynagrodzenie załogi. Wskaźniki te wykazują te same tendencje we flotach.	RENTOWNOŚĆ 	WARTOŚĆ DODANA 	0,73	
	WARTOŚĆ DODANA 	RYZYO FINANSOWE 	0,63	
Rentowność = zysk netto / przychody Wartość dodana = wartość dodana brutto / przychód brutto INTERPRETACJA Rentowność i wartość dodana mierzą zwrot z połowów z kosztami pracy i bez nich.	PŁACE PRACOWNIKÓW 	ŚWIADCZENIA PRACOWNICZE 	0,62	
	DOCHODY PRACOWNIKÓW 	ŚWIADCZENIA PRACOWNICZE 	0,60	
	DŁUGO-TERMINOWA PEWNOŚĆ 	PRZYSTĘPNA CENOWO ŻYWNOŚĆ 	0,50	

Uwaga: Interpretacja korelacji (R kwadrat): 0-0,2 = brak lub bardzo słabe, 0,2-0,4 = umiarkowane, 0,4-0,7 = silne, 0,7-1 = bardzo silne. Silne korelacje zaznaczono kolorem jasnozielonym, bardzo silne – ciemnozielonym.

WSKAŹNIKI SPOŁECZNO-GOSPODARCZE DO OCENY FLOTY UE

Aby ocenić status społeczno-gospodarczy flot rybackich UE, zidentyfikowano 28 wskaźników poprzez przegląd obecnie dostępnej literatury, z których 20 można zmierzyć ilościowo przy użyciu dostępnych danych (patrz Tabela 2 w załączniku technicznym). Ważne jest, aby określić korelacje pomiędzy wskaźnikami, aby zrozumieć nie tylko, które wskaźniki są ze sobą powiązane, ale także czy możliwe byłoby wywarcie wpływu na wiele z nich poprzez oddziaływanie na zaledwie

kilka. Korelacja mierzy siłę związku między dwiema zmiennymi: korelacja dodatnia wskazuje, że dwa wskaźniki rosną (lub maleją) razem, natomiast korelacja ujemna wskazuje, że wraz ze wzrostem jednego wskaźnika spada drugi i odwrotnie (zob. tabela 3 w załączniku technicznym).

Znacząca korelacja między wskaźnikami wskazuje, że są one ze sobą w jakiś sposób powiązane, jednak nie musi to być powiązanie bezpośrednie. Jeśli na przykład wysokie zarobki załogi są zawsze powiązane z segmentami floty, które charakteryzują się wysokim poziomem bezpieczeństwa i lepszym dobrostanem załogi, może to wskazywać, że dobrostan i bezpieczeństwo

KORELACJA UJEMNA		
WARTOŚCIOWE WYNIKI 	PRZYSTĘPNA CENOWO ŻYWNÓŚĆ 	-0,87
PŁACE ZAŁOGI 	PEWNOŚĆ WYNAGRODZENIA 	-0,62
DOCHODY PRACOWNIKÓW 	PEWNOŚĆ WYNAGRODZENIA 	-0,59
DOCHODY PRACOWNIKÓW 	BEZPIECZEŃSTWO 	-0,52
PŁACE ZAŁOGI 	LOKALNY WKŁAD EKONOMICZNY 	-0,52
ŚWIADCZENIA PRACOWNICZE 	LOKALNY WKŁAD EKONOMICZNY 	-0,50

Wartość wyjściowa

= średnia cena wyładunku najważniejszych gatunków / średnia cena wyładunku w danym państwie członkowskim

Przystępna cenowo żywność stosunek średniej wartości wyładunków za kg do średniej ceny konsumpcyjnej ryb za kg

INTERPRETACJA

Nieodłączne napięcie między tymi wskaźnikami pokazuje, że droższe ryby nieuchronnie oznaczają mniej przystępną cenowo żywność.

załogi można poprawić poprzez zwiększenie zarobków załogi. Możliwe jest zatem, że stan wielu wskaźników można poprawić poprzez wykorzystanie pojedynczych wskaźników, które wydają się mieć na nie wpływ. Taka koncepcja wymaga pewnego stopnia zależności od kontekstu, ale zrozumienie, że takie możliwości mogą istnieć dla floty UE na szeroką skalę, jest korzystne, jeśli chodzi o finansowanie inwestycji, strategiczne zmiany w zakresie zdolności floty oraz zmiany w przepisach i dotacjach.

Tabela 1 przedstawia silne i bardzo silne korelacje pomiędzy 20 wskaźnikami zidentyfikowanymi powyżej, które są konsekwentnie powiązane w całej flocie rybackiej UE; niebieskie ramki przedstawiają interpretację każdego z nich. Opierając się na wskaźnikach o najwyższej korelacji oraz na interpretacji tych powiązań, niniejsza analiza społeczno-gospodarczych skutków WPRyb koncentruje się na pięciu kluczowych wskaźnikach, które uznano za niezbędne dla inkluzywnej i sprawiedliwej transformacji rybołówstwa w kierunku bardziej zrównoważonym, a także dla których dostępne były dane ilościowe.

GRUPOWANIE FLOTY UE WEDŁUG REGIONÓW

Do celów niniejszej analizy wykorzystano dane Komitetu Naukowo-Technicznego i Ekonomicznego ds. Rybołówstwa (STECF), aby pogrupować państwa członkowskie w trzy odrębne regiony geograficzne, które oznaczają miejsca prowadzenia działalności przez poszczególne typy statków. Są to: północny Ocean Atlantycki (NAO), Morze Śródziemne i Czarne (MBS) oraz inne regiony połowowe (OFR).

Na podstawie korelacji określonych w tabeli 1 wykorzystano unijne dane STECF, aby zbadać, które państwa członkowskie grupują się na podstawie wartości wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego. Identyfikacja grup państw członkowskich o podobnych warunkach społeczno-gospodarczych jest istotna dla wyciągnięcia wniosków, którymi można następnie podzielić się z państwami należącymi do tej samej grupy. Takie podejście może radykalnie przyspieszyć wdrażanie zaleceń mających na celu poprawę wyników floty. W poniższych opisach podkreślono, które wskaźniki przeważają w każdej z trzech grup.

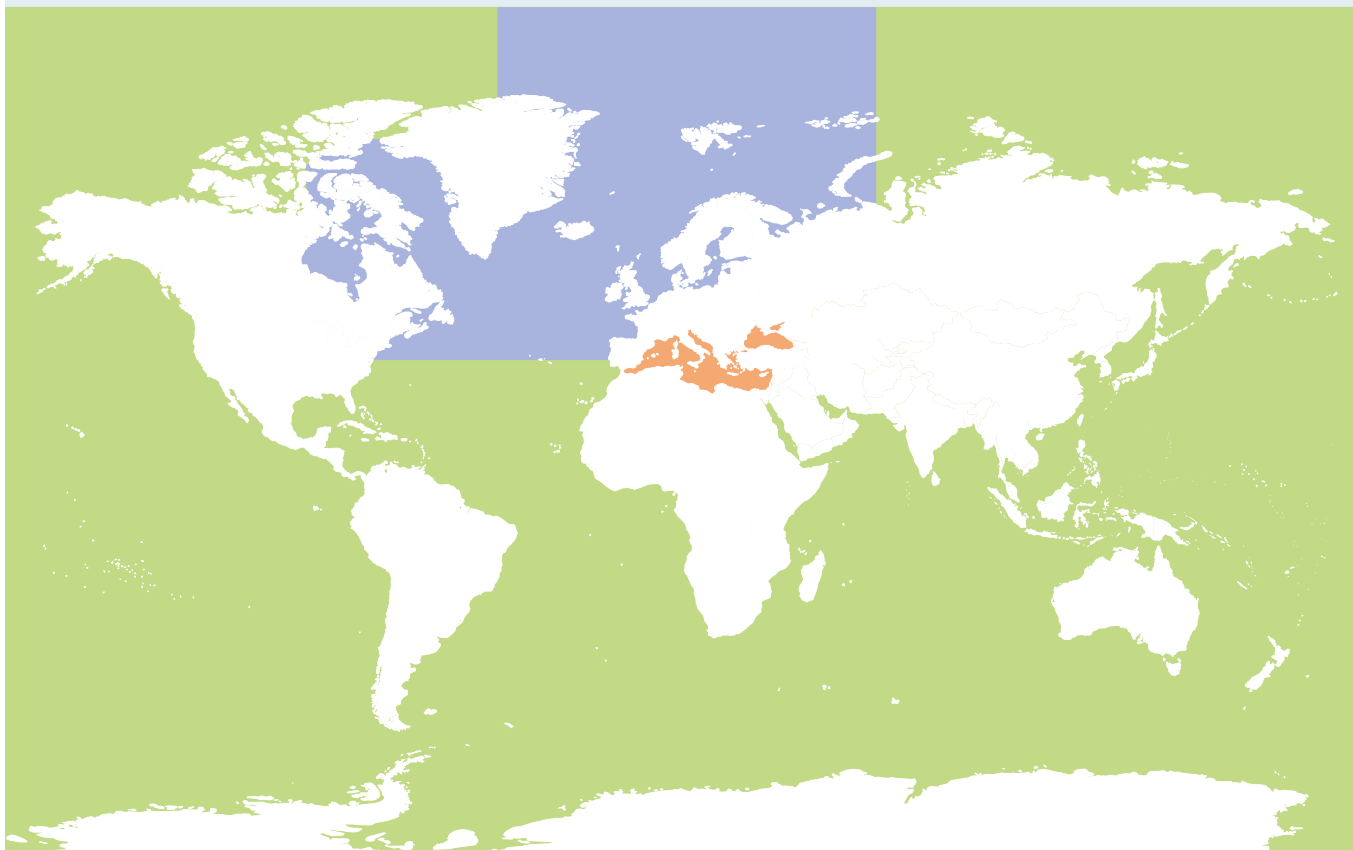
Na podstawie tej identyfikacji na rys. 3 przedstawiono państwa członkowskie przypisane do każdej grupy w podziale na ustalone regiony.

Ukierunkowanie floty UE na konkretne obszary geograficzne może być korzystne dla zapewnienia efektywnego inwestowania funduszy i podkreśla jasny mechanizm, za pomocą którego UE mogłaby wydawać ukierunkowane zalecenia dla konkretnych segmentów floty w określonych obszarach.

Najlepiej byłoby, gdyby w ślad za tym szły zmiany polityki na poziomie krajowym, wprowadzane przez poszczególne państwa członkowskie, których segmenty floty mogą osiągać gorsze wyniki. W tym kontekście zalecenia przedstawione w niniejszym sprawozdaniu, dotyczące sposobu przekierowania wysiłków na rzecz poprawy wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego floty rybackiej UE, oparte na analizach korelacji, powinny być stosowane raczej w grupie państw członkowskich niż indywidualnie, aby zapewnić maksymalny wpływ. Na przykład rys. 3 pokazuje ogólnie słabą rentowność oraz wynagrodzenia i zarobki załogi w przypadku większości floty portugalskiej (poza flotą północnoatlantycką) w porów-

Rysunek 2. Trzy grupy państw członkowskich o podobnym wskaźniku rozwoju społeczno-gospodarczego w 2018 r. i ich rozkłady w podziale regionalnym

■ NAO (Północny Ocean Atlantycki) ■ MBS (Morze Śródziemne i Czarne) ■ OFR (Inne regiony rybackie)

Źródło: Wspólne Centrum Badawcze Komisji Europejskiej, Data Collection Framework, Supra Regions; decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2016/1251, tabela 5C.

naniu z konsekwentnie wysoką rentownością oraz wynagrodzeniami i zarobkami załogi we flotach hiszpańskiej i francuskiej niezależnie od regionu. Dlatego też Portugalia powinna podjąć wysiłki w celu dokładniejszej oceny tych łowisk o słabych wynikach na poziomie segmentu floty i podjąć działania na rzecz poprawy ich rentowności.

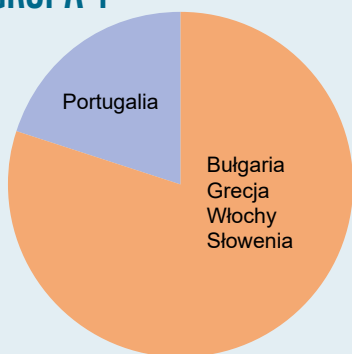
Zgodnie z korelacjami wskaźników i kolejnymi grupami określonymi powyżej, niniejszy raport dokładnie analizuje pięć

kluczowych obszarów, które WWF uważa za kluczowe dla zrozumienia społeczno-gospodarczego wpływu WPRyB i dla których dostępne były dane ilościowe. Dla każdego z tych pięciu obszarów przedstawiono zalecenia dotyczące sposobu zapewnienia sprawiedliwej transformacji do rybołówstwa o niskim wpływie na środowisko, zgodnego z WPRyB i celami środowiskowymi UE, przy jednoczesnym zabezpieczeniu środków do życia społeczności przybrzeżnych dla przyszłych pokoleń.

Rysunek 3. Trzy grupy państw członkowskich o podobnym wskaźniku rozwoju społeczno-gospodarczego w 2018 r. i ich rozkłady w ramach poszczególnych regionów

■ NAO (północny Ocean Atlantycki) ■ MBS (Morze Śródziemne i Czarne) ■ OFR (inne regiony połowowe)

GRUPA 1

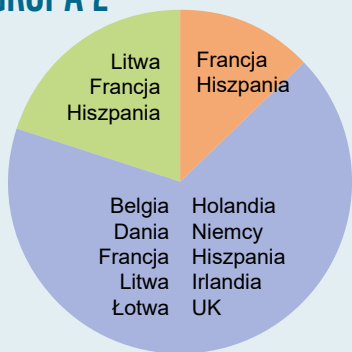
↑ WYSOKA

↓ NISKA

GRUPA 2

↑ WYSOKA

↓ NISKA

GRUPA 3

↑ WYSOKA

↓ NISKA

Podsumowanie flot, dla których dostępne były dane na potrzeby niniejszej analizy, przedstawiono w tabeli 2. Zwrócono w niej uwagę na najważniejsze luki w danych, w których można poprawić sprawozdawczość.

Dostępność danych dotyczących floty rybackiej UE jest, ogólnie rzecz biorąc, bardzo dobra. Ze względu na poufność (tj. w celu zapewnienia, że nie można wywnioskować danych ekonomicznych dla konkretnych statków), państwa członkowskie nie przedstawiły danych ekonomicznych dla flot posiadających mniej niż 10 statków. Wydaje się jednak, że istnieją floty posiadające więcej niż 10 statków, dla których dane nie są dostępne.

W przypadku tych flot trudno jest ocenić wskaźnik rozwoju społeczno-gospodarczego, a tym samym ocenić, w jaki sposób można je poprawić.

Komisja Europejska powinna zapewnić pełne raportowanie przez wszystkie państwa członkowskie, aby zlikwidować tę rozbieżność i pomóc w uzupełnieniu danych dotyczących floty UE. Poprawa sprawozdawczości i dostępności danych w zakresie wszystkich wskaźników społeczno-gospodarczych związanych z WPRyB pozwoli dostosować polityki do kontekstu krajowego i regionalnego, zapewniając dobrobyt dla społeczności nadmorskich i poprawę stanu mórz.

Tabela 2. Liczba zgłoszonych jednostek połowowych i odsetek statków z pełnymi danymi społeczno-gospodarczymi w 2018 r

Państwo członkowskie	Jednostki połowowe o długości poniżej 12 metrów		Jednostki połowowe o długości powyżej 12 metrów	
	Liczba jednostek połowowych	w % kompletnych	Liczba jednostek połowowych	w % kompletnych
BE	1	0%	65	80%
BG	1121	98%	84	90%
CY	730	0%	39	97%
DE	729	99%	253	94%
DK	918	100%	338	100%
ES	5746	99%	2304	98%
EE	1199	100%	31	61%
FI	1277	99%	43	91%
FR	4969	79%	874	89%
UK	3751	99%	841	95%
EL	112 058	100%	753	98%
HR	5675	100%	388	97%
IE	1116	100%	261	94%
IT	7560	100%	3579	100%
LT	64	100%	27	70%
LV	194	100%	51	100%
MT	681	93%	47	64%
NL	193	93%	329	91%
PL	624	99%	157	92%
PT	3141	100%	554	98%
RO	113	100%	23	100%
SI	67	82%	9	78%
SE	738	45%	149	84%

**W WIELU PAŃSTWACH
CZŁONKOWSKICH ISTNIEJE
DUŻE ZRÓŻNICOWANIE
W RENTOWNOŚCI FLOT -
NIEKTÓRE SEGMENTY FLOT
MOGĄ OSIĄGAĆ DUŻE ZYSKI
FINANSOWE, PODCZAS
GDY INNE BORYKAJĄ SIĘ
Z TRUDNOŚCIAMI**

Nowoczesne łodzie rybackie w holenderskim porcie rybackim © Rudmer Zwerver / Shutterstock

ZYSK

NIERÓWNE ZYSKI W CAŁEJ UE

Zysk to dodatni wynik finansowy przedsiębiorstwa po odjęciu wszystkich kosztów od przychodów. Zysk brutto odnosi się do przychodu po odliczeniu kosztów stałych i zmiennych, natomiast zysk netto odnosi się do przychodu po odliczeniu kosztów kapitałowych, oprócz kosztów stałych i zmiennych. Rentowność wskazuje na kondycję przedsiębiorstwa lub szerzej – sektora. W rybołówstwie zysk jest również pozytywnie skorelowany z wynagrodzeniem załogi, w zależności od stopnia, w jakim zyski finansowe są dzielone.

Analiza dostępnych danych ekonomicznych dotyczących floty UE ujawnia szeroki zakres marż zysku netto w każdym państwie członkowskim i regionie (rys. 4). W 15 państwach członkowskich floty odnotowują ujemne marże zysku brutto (i ujemne marże zysku netto), co wskazuje na straty finansowe. Podczas gdy powszechnym zjawiskiem jest doświadczanie przez przedsiębiorstwo sporadycznych strat, wyniki te stanowią średnią z lat 2012-2018, co sugeruje, że straty te mają charakter trwały. Ponieważ jest bardzo mało prawdopodobne, aby firma kontynuowała działalność, stale odnotowując straty, jest to zaskakujący wynik. Nie ma jednoznacznego wyjaśnienia dla utrzymujących się strat w danym segmencie floty, choć istnieje kilka potencjalnych czynników, które mogą się do tego przy-

czynić, w tym możliwość, że właściciele, którzy eksploatują własne statki, płacą sobie raczej pensje niż zyski, że przedsiębiorstwa zintegrowane pionowo mogą dokonywać sprzedaży ze stratą i odzyskiwać te straty gdzie indziej (np. po stronie przetwórstwa) lub że dotacje stanowią znaczny strumień nieewidencjonowanego dochodu. Istnieje zatem pewna niepewność co do interpretacji wyników rentowności.

W wielu państwach członkowskich rentowność floty jest bardzo zróżnicowana, co wskazuje, że w ramach tej samej ogólnej struktury polityki niektóre segmenty floty mogą osiągać duże zyski finansowe, podczas gdy inne mają trudności. Przyczyny tego zróżnicowania są specyficzne dla każdego państwa członkowskiego, ale mogą wskazywać na różne czynniki rynkowe w zależności od stanu zdrowia poławianych gatunków, kosztów nakładów, nadmiernej zdolności połowowej w niektórych łowiskach, a nawet różnych motywacji do połowów (np. rybacy tradycyjni mogą nie działać w sposób nastawiony na maksymalizację zysków). Różnice te wymagają dalszych badań w celu wsparcia polityki zapewniającej wszystkim państwom członkowskim osiągnięcie rentowności finansowej w ramach ich flot rybackich.

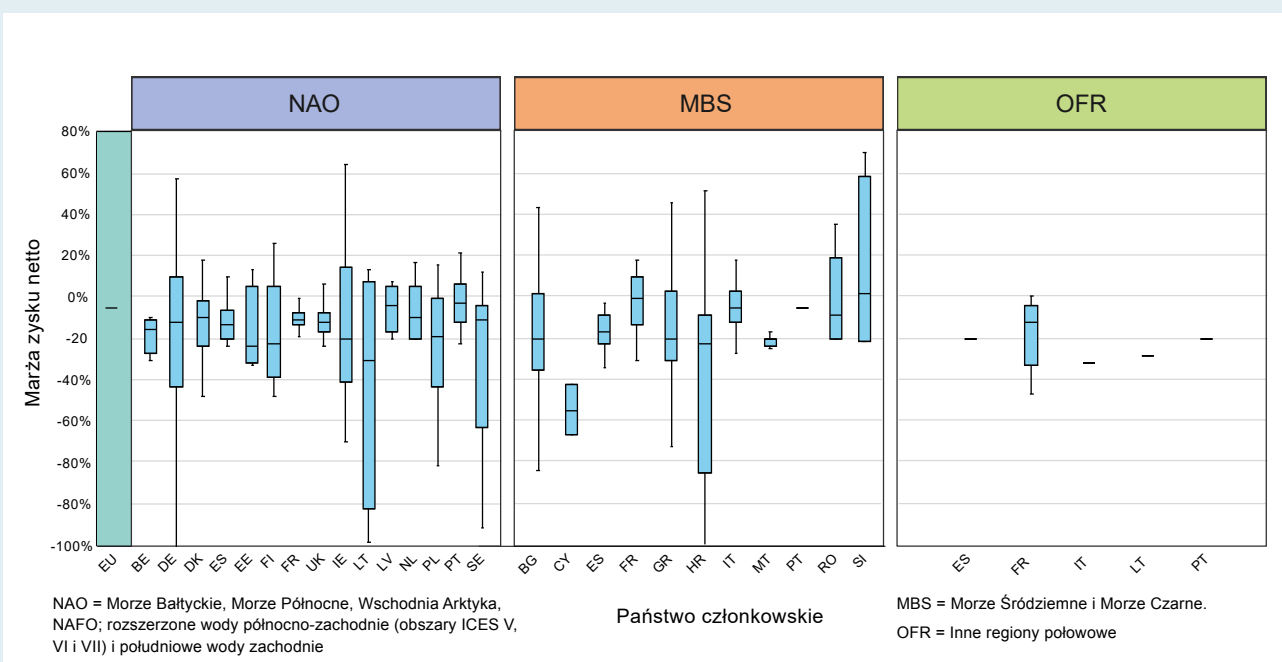

Rybaczy przybrzeżni, małej skali na Morzu Śródziemnym © Carlo Gianferro

Rysunek 4. Marża zysku netto segmentu floty w podziale na państwa członkowskie i w ustalonych regionach w latach 2012-2017

Na rysunku przedstawiono poziom zmienności marży zysku netto w poszczególnych państwach członkowskich i ustalonych regionach. Dla każdego państwa członkowskiego i regionu czarna pozioma linia oznacza wartość mediany. Dolne i górne krawędzie ramki odpowiadają 25. i 75. percentylowi danych, aby wskazać, gdzie znajduje się połowa segmentów floty. Pionowe linie wychodzące z ramki powyżej i poniżej oznaczają wartości maksymalne i minimalne.

Uwaga: Wczesne dane (2012-2017) dla Grecji były niskiej jakości, co może mieć wpływ na wyniki dla Grecji.

Źródło: Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (2020) *Roczne sprawozdanie gospodarcze na temat floty rybackiej UE 2020 (STECF 20-06)*.

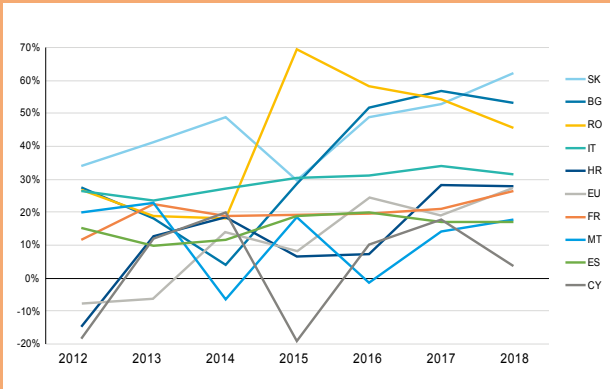
OGÓLNE RENTOWNY SEKTOR

Drugim godnym uwagi wynikiem jest to, że średnia rentowność dla większości łowisk w państwach członkowskich jest na dość wysokim poziomie i nadal rośnie (Rysunek 5a, b, c). Porównanie marży zysku brutto z innymi gałęziami przemysłu pokazuje, że unijne połowy są mniej więcej tak samo rentowne jak inne gałęzie przemysłu UE i są bardziej rentowne niż sektory przetwórstwa rybnego i akwakultury.

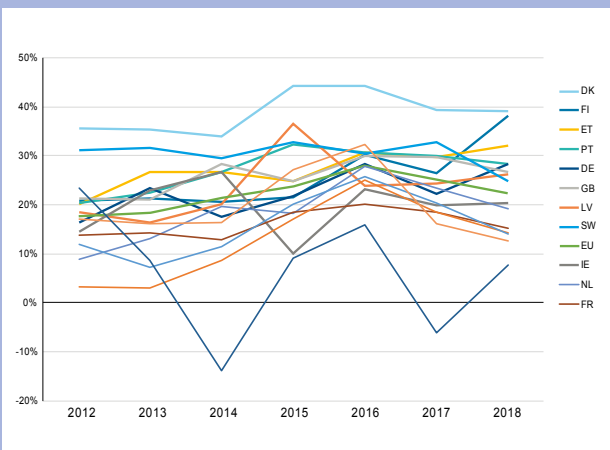
Istnieje kilka potencjalnych wyjaśnień tej wysokiej rentowności. Po pierwsze, chociaż istnienie zysków przyciąga nowe podmioty i konkurencję aż do momentu, gdy zyski ulegną zmniejszeniu, nie jest to możliwe w rybołówstwie UE, w którym obowiązuje system ograniczonych licencji. Jeśli chodzi o wzrost rentowności, potencjalnymi wyjaśnieniami są: popyt na ryby, koszty energii, koncentracja sektora spowodowana polityką oraz odbudowa stad ryb.

Rentowność całej floty rybackiej UE stwarza możliwość – przy jednoczesnym uwzględnieniu zakresu wskaźników rozwoju – wykorzystania wysokich zysków jako bufora chroniącego przed finansowymi skutkami zmian w polityce, które ułatwią przejście na rybołówstwo o niskim wpływie na środowisko. Na przykład, zniesienie subsydiów połowowych będzie wiązało się z natychmiastowymi kosztami finansowymi dla sektora, ale wysoka rentowność sugeruje, że dotacje można zmniejszyć, zapewniając jednocześnie opłacalność finansową rybołówstwa.⁶ Przede wszystkim dotacje te można by przekierować na wsparcie celu UE, jakim jest promowanie bardziej sprawiedliwego sektora rybołówstwa o niskim wpływie na środowisko naturalne – są to wysiłki, które obecnie pozostają niewielkie.⁷

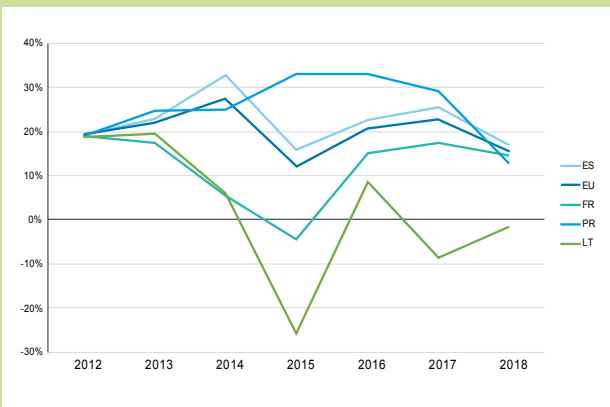
Rysunek 5a. Marża zysku brutto według państw członkowskich w regionie Morza Śródziemnego i Morza Czarnego

Rysunek 5b. Marża zysku brutto w podziale na państwa członkowskie na północnym Oceanie Atlantyckim

Rysunek 5c. Marża zysku brutto w podziale na państwa członkowskie w innych regionach połowowych

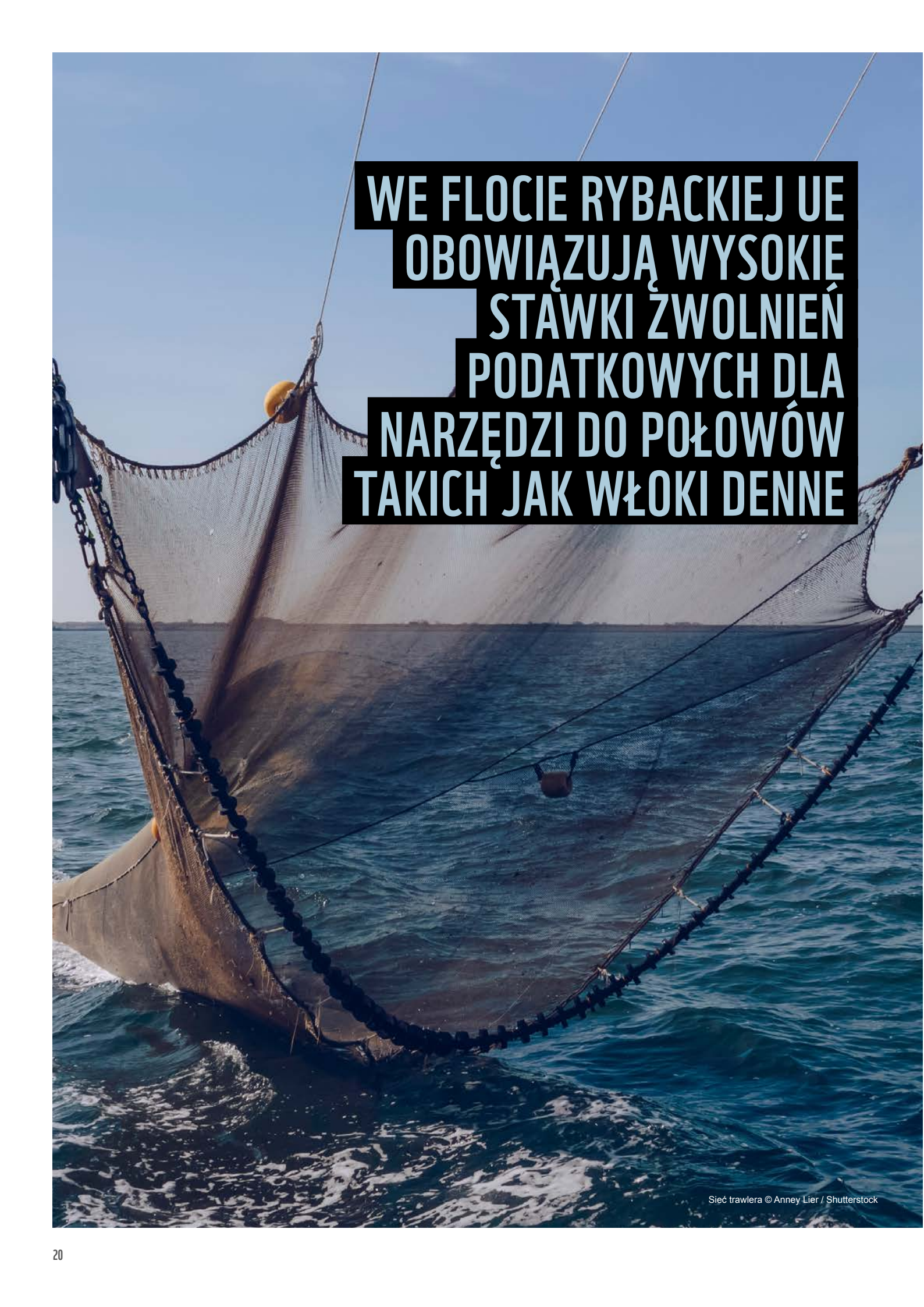

Źródło dla rysunków 5a, 5b i 5c: Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (2020) *Roczne sprawozdanie gospodarcze na temat floty rybackiej UE 2020*.

Jednym z wyraźnych wniosków wynikających z tych analiz jest konieczność bardziej szczegółowego uwzględnienia sytuacji finansowej sektora. Na przykład w ocenach skutków gospodarczych towarzyszących wnioskowi dotyczącemu polityki należy dokonać podziału czynników wpływających na segmenty floty, ponieważ segmenty floty o silnej pozycji finansowej są bardziej odporne na te same skutki niż segmenty o słabej pozycji finansowej. Wyniki ekonomiczne unijnej floty rybackiej charakteryzują się szerokim zakresem rentowności – nie wszystkie segmenty floty borykają się z problemami, ale też nie wszystkie osiągają dobre wyniki.

ZALECENIA

- Należy włożyć więcej pracy w rozwiązanie kwestii pomiaru kosztów kapitałowych oraz w harmonizację podejścia stosowanego w państwach członkowskich. Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (STECF) powinien zbadać te kwestie na etapie gromadzenia i przetwarzania danych, **wprowadzając wytyczne dotyczące kosztów kapitałowych poprzez ramy gromadzenia danych**. Mogłoby to mieć znaczący wpływ na obliczenia zysku netto rybołówstwa w UE, a tym samym na ogólną ocenę społeczno-gospodarczego oddziaływania WPRyb.
- W sprawozdawczości Komitetu Naukowo-Technicznego i Ekonomicznego ds. Rybołówstwa (STECF), dotyczącej wskaźników rozwoju ekonomicznego rybołówstwa korzystne byłoby skupienie się na zysku i wynagrodzeniach jako łącznym wskaźniku dla floty małej skali rybołówstwa przybrzeżnego (np. wartość dodana brutto na ekwiwalent pełnego czasu pracy), a nie rozdzielanie tych dwóch źródeł dochodu. Ograniczyłyby to możliwość popełniania błędów w obliczaniu zysków i wynagrodzeń, wynikających z nieprawidłowego rozróżnienia między właścicielami a operatorami, co z kolei pozwoliłoby lepiej dopasować statystyki finansowe do realiów rybołówstwa i wskazać decydom politycznym rzeczywistą sytuację finansową floty.
- UE i państwa członkowskie powinny dążyć do osiągnięcia rentowności we wszystkich segmentach floty poprzez określenie barier dla segmentów floty o niskiej rentowności. Powinno to obejmować rozważenie, czy segmenty floty prowadzą lub mogłyby prowadzić działalność w równowadze z limitami środowiskowymi docelowych populacji ryb, zgodnie ze sprawozdaniami Komitetu Naukowo-Technicznego i Ekonomicznego ds. Rybołówstwa (STECF) dotyczącymi równowagi i zdolności połowowej, czy też istnieje nadmierna zdolność połowowa floty, którą należy ograniczyć.
- UE i państwa członkowskie muszą wyeliminować **szkodliwe subsydia połowowe** – takie – które wykorzystują środki publiczne w sposób zachęcający do przełowienia i niszczenia środowiska morskiego. **Takie subsydia należy pilnie przekierować, aby ułatwić przejście na rybołówstwo o niskim wpływie na środowisko, które zapewnia odpowiedni standard życia we wszystkich grupach statków**. Wysoka rentowność sugeruje, że sektor rybołówstwa jest w wystarczająco dobrej sytuacji finansowej, aby bezpiecznie przeprowadzić taką zmianę.

**WE FLOCIE RYBACKIEJ UE
OBOWIĄZUJĄ WYSOKIE
STAWKI ZWOLNIENÍ
PODATKOWYCH DLA
NARZĘDZI DO POŁOWÓW
TAKICH JAK WŁOKI DENNE**

Sieć trawlera © Anney Lier / Shutterstock

UCZCIWOŚĆ

Analiza zysków unijnej floty rybackiej wskazuje, że rybołówstwo w UE przynosi znaczne zyski. To, w jaki sposób zyski te są następnie rozdzielane, jest kwestią sprawiedliwości. W ramach niniejszego raportu przeanalizowano trzy wskaźniki sprawiedliwości dystrybucyjnej: między przedsiębiorstwami a społeczeństwem, między różnymi przedsiębiorstwami oraz w obrębie przedsiębiorstw rybackich. Analizowanie sprawiedliwości w taki sposób gwarantuje, że trzy obszary napięć związanych ze sposobem podziału zasobów zostaną odpowiednio zbadane, a polityka rybacka przyniesie korzyści właścicielom statków, załogom rybackim i ogółowi społeczeństwa.

RYBY W MORZACH I OCEANACH NALEŻĄ DO NAS WSZYSTKICH

Sprawiedliwość między biznesem a społeczeństwem dotyczy podziału zysków finansowych z połowów między te dwa podmioty. Chociaż kwestie sprawiedliwości między biznesem, a społeczeństwem są często klasyfikowane w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu, w przypadku sektora rybołówstwa istnieje dodatkowy aspekt: fakt, że zasoby ryb, od których zależą przedsiębiorstwa rybackie, nie są ich własnością, ale niejako należą do całego społeczeństwa, zgodnie z teorią dóbr wspólnych. Ponadto znaczne koszty zarządzania rybołówstwem są pokrywane ze środków państwowych, co nadaje publiczny wymiar podziałowi kosztów finansowych oraz podziałowi zysków.

O ile trudno jest zebrać i zharmonizować kompleksowe informacje na temat kosztów zarządzania we wszystkich państwach członkowskich, o tyle jeden z najistotniejszych kosztów zarządzania, zwolnienie z podatku paliwowego, jest łatwiejszy do określenia ilościowego, ponieważ informacje na temat dwóch składników – zużycia paliwa i różnic w podatku paliwowym – są powszechnie podawane.

Obliczenia dotyczące zwolnienia z podatku paliwowego w podziale na państwa członkowskie i rodzaje narzędzi połowowych ujawniają skomplikowaną sytuację, ponieważ wyniki są różne dla obu sposobów obliczeń (tabela 3). Wyniki te wyjaśnia interakcja między trzema zmiennymi: stawką zwolnienia z podatku paliwowego, ilością zużywanego paliwa oraz wartością dodaną brutto – ta ostatnia przyczynia się do rozwoju gospodarek państw członkowskich.

We flocie rybackiej UE obowiązują wysokie stawki zwolnień podatkowych dla narzędzi połowowych wykorzystujących włoki denne (np. włoki denne i włoki rozprzowe), które zużywają więcej paliwa na jednostkę połowu niż inne rodzaje narzędzi, tj. są mniej paliwooszczędne (tabela 3). Zwolnienie z podatku paliwowego stanowi zatem zachętę do stosowania jednej z najbardziej paliwochłonnych i ekologicznie szkodliwych technik połowowych. Utrzymanie zwolnienia podatkowego dla połowów włokami dennymi jest całkowicie niezgodne z celami UE w zakresie dobrego stanu środowiska wód morskich oraz celami określonymi w Strategii UE na rzecz Bioróżnorodności.⁸

Rybak wyjmujący rybę z sieci © iStock

Tabela 3. Stosunek otrzymanej dotacji paliwowej do wartości dodanej brutto według regionów, państw członkowskich i rodzajów narzędzi w 2018 r.

Uwaga: Wyższe liczby (zaznaczone na niebiesko) oznaczają wyższą dopłatę paliwową w stosunku do wartości dodanej brutto do gospodarki. Symbol nieskończoności (∞) oznacza, że wartość dodana brutto jest ujemna, co powoduje, że dotacja paliwowa jest nieskończenie wyższa niż wartość generowana przez rybołówstwo. Pusta komórka oznacza, że flota nie istnieje.

		Włók rozprzowy	Włók denny/niewody	Bierne narzędzia wielozadaniowe	Włók pelagiczny	Narzędzia aktywne i bierne	Pławnice	Dragi	Wszelchstronne narzędzia aktywne	Narzędzia aktywne i bierne	Okrężnice	Narzędzia pasywne	Haki i liny	Więzienie i pułapki	Narzędzia pasywne
EU		0.48	0.39	0.20	0.16	0.14	0.13	0.11	0.09	0.08	0.06	0.05	0.04	0.03	0.00
MORZE ŚRÓDZIEMNE I CZARNE	BG	0.16		∞	0.17	0.09	∞				0.04		0.49	∞	
	CY		3.92	1.42								∞			∞
	EE		0.07	0.01		0.01	0.02	0.03			0.01		0.02	0.02	
	FR		0.57	0.06		0.11	0.06	0.13		0.07	0.02		0.05	0.05	0.05
	HR		1.02	0.80		0.05	0.13	0.38		0.04	0.12		0.00	0.16	
	IT	0.56	0.44	0.15	0.32	0.29		0.11			0.12		0.20		
	MT		0.45	0.36	∞	0.32	1.13			0.21	0.04		0.13	0.01	
	PT													0.11	
	RO			0.22		0.08						0.12			
	SK		0.13				0.03				0.01				
PÓŁNOCNY OCEAN ATLANTYCKI	BE	0.08	0.07			0.04									
	DE	0.11	0.14				0.43					0.10			
	DK	0.10	0.09	0.04	0.05	0.08		0.03							
	ES		0.05	0.02		0.01	0.03	0.02			0.01		0.02	0.02	
	EE				0.08							0.06			
	FI				0.18							0.05			
	FR		0.31	0.07	0.23	0.08	0.07	0.15	0.16	0.06	0.05		0.09	0.07	0.03
	UK	0.13	0.05	0.04	0.02		0.02	0.06	0.06				0.05	0.03	
	IE	2.87	0.17		0.10	0.73	0.11	0.09					0.04	0.06	
	LT		0.33		0.21		0.36					0.06			
	LV			0.03	0.14		0.95								
	NL	0.15	0.13		0.20		0.07	0.08				0.06			
	PL		0.14		0.12		0.12					0.05			
	PT	0.07	0.15	0.06		0.06	0.05	0.08	0.04	0.04	0.05		0.06	0.03	
SE		0.23				0.17									
INNE REGIONY POŁOWOWE	ES		0.06	0.02		0.01					0.04		0.06	0.02	
	FR		∞	0.11			∞				0.24		0.24	∞	∞
	IT		0.90												
	LT				0.42										
	PT		0.15						0.06				∞		

Źródło: Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (2020) *Roczne sprawozdanie gospodarcze na temat floty rybackiej UE za 2020 r.*

Trawler pracujący we wschodniej części Morza Śródziemnego © Isaac Vega / WWF

Aby zapewnić sprawiedliwość między przedsiębiorstwami a społeczeństwem, konieczna jest ponowna ewaluacja wsparcia dla rybołówstwa – zarówno kosztów zarządzania, jak i dotacji – w celu wycofania tych form wsparcia, które w perspektywie szkodzą zrównoważonemu rozwojowi rybołówstwa i różnorodności biologicznej.

ZALECENIA

- **Aby wspierać sprawiedliwość między biznesem a społeczeństwem, Komisja Europejska musi dokonać ponownej ewaluacji wsparcia finansowego dla rybołówstwa w celu wycofania szkodliwych subsydiów połowowych, a zwłaszcza subsydiów paliwowych.** Zachęciłoby to do większej efektywności paliwowej, zmniejszenia emisji dwutlenku węgla i promowania mniej szkodliwych dla środowiska praktyk połowowych, a jednocześnie przekierowałoby dotacje publiczne na działania korzystne.
- **UE musi podjąć spójne i ambitne działania w celu usunięcia zwolnień z podatku paliwowego dla statków rybackich ze zmienionej Dyrektywy w sprawie opodatkowania energii (ETD) oraz podjąć ambitne działania w negocjacjach w ramach Światowej Organizacji Handlu (WTO) w tym samym kierunku.** Inne postępowanie zagroziłoby pozycji UE w toczących się negocjacjach WTO, w których UE aktywnie opowiada się za zniesieniem szkodliwych dotacji dla rybołówstwa, które przyczyniają się do nadmiernej zdolności połowowej floty i przelobienia na świecie.
- **Należy znacznie ograniczyć ślad środowiskowy mobilnych narzędzi połowowych mających kontakt z dnem, aby powstrzymać dalsze niszczenie produktywności biologicznej i różnorodności biologicznej oraz powstrzymać obniżenie jakości usług ekosystemowych i wynikające z niej straty gospodarcze.** Zniesienie zwolnienia z podatku paliwowego na mocy dyrektywy w sprawie opodatkowania energii znacznie zmniejszyłoby możliwości stosowania paliwochłonnych i niszczycielskich praktyk połowowych, takich jak ciągnięte narzędzia połowowe. Należy zwrócić uwagę na przejście na rybołówstwo o niskim wpływie na środowisko, uwzględniając pozytywne skutki społeczno-gospodarcze wynikające z łagodzenia obecnych skutków stosowania ciągniętych narzędzi połowowych oraz opracowanie mniej szkodliwych, ale mimo to bardziej wykonalnych rozwiązań alternatywnych.

ZRÓWNOWAŻENIE UPRAWNIEN I DOCHODÓW

Sprawiedliwość między przedsiębiorstwami odnosi się do podziału korzyści w całej flocie rybackiej UE. W ramach niniejszej analizy, zostało to zmierzone na dwa sposoby: dystrybucja uprawnień do połowów w całej flocie rybackiej (tj. prawo do połowów) oraz dystrybucja dochodu z połowów w całej flocie rybackiej. Podczas gdy pomiar uprawnień do połowów ma tę wadę, że niektóre segmenty floty mogą nie wymagać ich w swoich praktykach połowowych (np. niektórzy rybacy połowią gatunki nieobjęte kwotami), pomiar dochodu jest pod silnym wpływem różnych rodzajów działalności połowowej (np. rybołówstwo o wysokich nakładach i wysokich dochodach w porównaniu z rybołówstwem o niskich nakładach i niskich dochodach), co odzwierciedla raczej różne rodzaje wyborów biznesowych i rybołówstwa niż sprawiedliwość między przedsiębiorstwami.

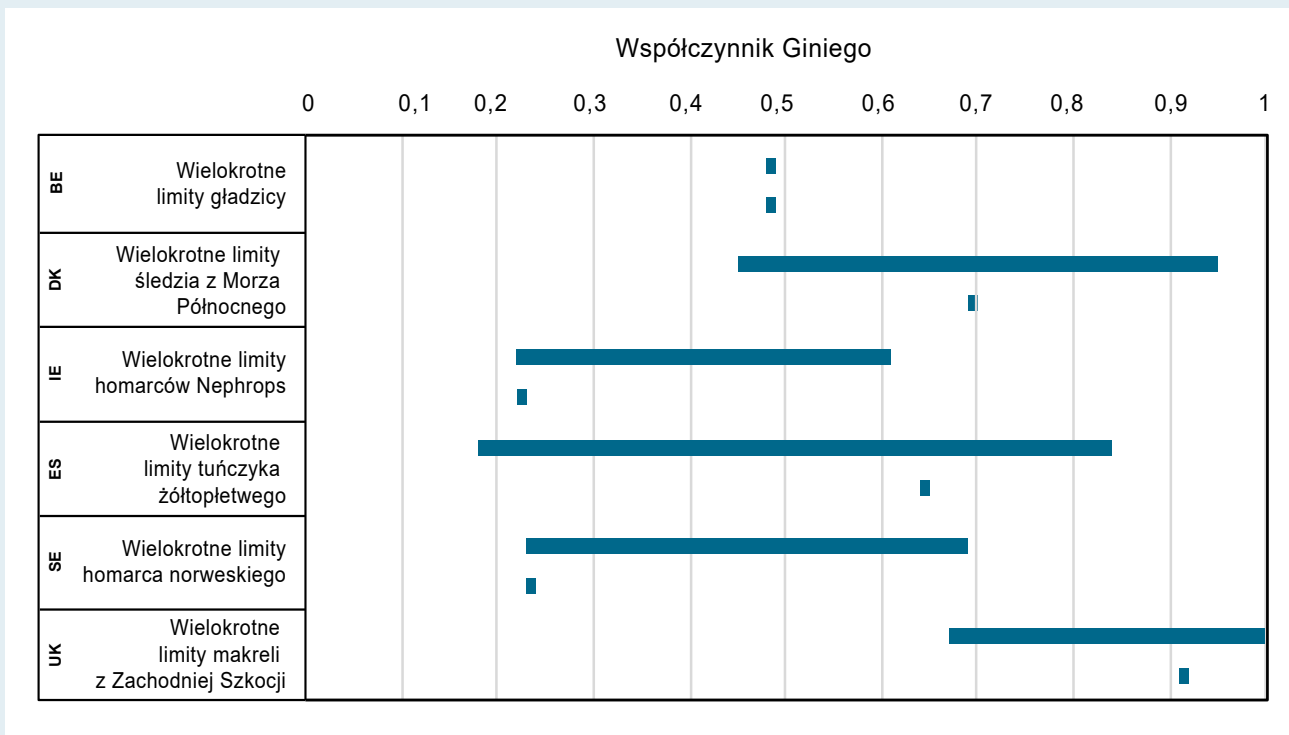
Zarządzanie uprawnieniami do połowów należy do kompetencji państw członkowskich, a polityka krajowa w tym zakresie znacznie się różni w poszczególnych państwach członkowskich. Niniejsza analiza koncentruje się na wynikach, które są częściowo kształtowane przez działania przedsiębiorstw rybackich, a nie przez same polityki i procedury rządowe.

Trudno jest zebrać informacje na temat zarządzania uprawnieniami do połowów w każdym państwie członkowskim, ale niektóre badania wykazały, że koncentracja kwot połowowych jest bardzo wysoka w większości państw członkowskich (rys. 6), co stawia pod znakiem zapytania sprawiedliwy podział zasobów morskich w ramach tych systemów.

Ogólnie rzecz biorąc, koncentracja uprawnień do połowów jest większa w systemach z indywidualnymi gospodarstwami rybackimi (np. kwoty dla pojedynczych statków) niż w systemach zbiorczych (np. statki podobnego typu korzystające ze wspólnie posiadanych kwot).

Rysunek 6. Stan posiadania kwot połowowych w podziale na właścicieli dla największych kwot pod względem wartości w 2018 r.

Współczynnik Giniego jest statystyczną miarą dystrybucji w całej populacji (np. dystrybucji dochodu w gospodarstwach domowych). Wysoki współczynnik Giniego sugeruje wysoki stopień koncentracji (tj. nierównomierną dystrybucję).

Źródło: MRAG, AZTI, NEF (2019), Study on ownership and exclusive rights of fisheries means of production, Final report to the European Commission.

Koncentracja uprawnień do połowów jest mniejsza, gdy analizuje się konkretne uprawnienia do połowów lub gatunki, niż gdy łączy się wszystkie uprawnienia do połowów lub wszystkie gatunki razem, ponieważ waga i wartość niektórych gatunków jest znacznie większa niż innych (rys. 6). Zagregowane wyniki mogą zatem zawyżać stopień koncentracji uprawnień do połowów. Dalsza analiza podziału uprawnień do połowów wymaga wyodrębnionej analizy na poziomie gatunków lub łowisk (tj. kombinacji gatunków poławianych przez podobne statki) w celu ustanowienia polityki zapewniającej sprawiedliwy podział uprawnień do połowów.

Aby wspierać sprawiedliwy podział uprawnień do połowów między przedsiębiorstwami rybackimi, konieczne jest lepsze zrozumienie sytuacji w większości państw członkowskich. Jest to również konieczne, aby ocenić, czy państwa członkowskie zapewniają przejrzysty i obiektywny system przydziału zgodnie z wymogami art. 17 WPRyb.

ZALECENIA

- Aby lepiej zrozumieć sytuację w państwach członkowskich, konieczna jest obowiązkowa publikacja państwowych rejestrów kwot połowowych oraz zasad przydziału stosowanych przez krajowe administracje rybackie. Zapewniłoby to przejrzystość i obiektywizm zgodnie z wymogami art. 17 WPRyb.
- Aby zapewnić lepsze zrozumienie podziału uprawnień do połowów po wstępnym podziale dokonanym przez rządy, **organizacje producentów, które często zarządzają uprawnieniami do połowów w imieniu swoich członków, powinny być zobowiązane do publikowania swoich przepisów dotyczących sposobu przyznawania kwot.** Zwiększyłyby to przejrzystość podziału uprawnień do połowów, promując w ten sposób większą sprawiedliwość w całej flocie UE.
- Państwa członkowskie powinny wdrożyć system przydziału uprawnień do połowów w oparciu o kryteria, aby zachęcać do stosowania praktyk połowowych zgodnych z celami społecznymi i środowiskowymi. Niektóre państwa członkowskie już stosują pewne aspekty takich rozwiązań, a dzięki większej przejrzystości można dzielić się tymi najlepszymi praktykami.

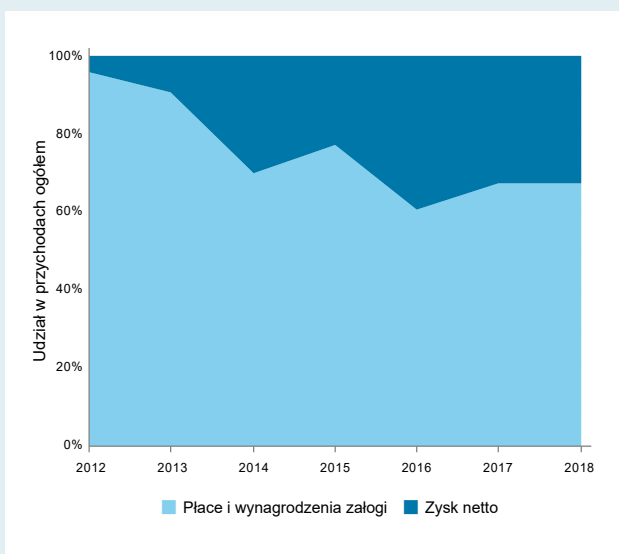

WZROST PŁAC NIE IDZIE W PARZE ZE WZROSTEM ZYSKÓW

Sprawiedliwość w przedsiębiorstwach dotyczy podziału zysków z połowów między właścicielem, przedsiębiorstwem, a pracownikami. Dla właściciela zyski finansowe przybierają formę zysków, natomiast dla załogi zyski finansowe przybierają formę wynagrodzeń. Stosunek zysków do płac może zmieniać się w czasie, ponieważ właściciel statku sam ponosi koszty stałe i kapitałowe, zmienia się liczba załogi (a udziały są wypłacane indywidualnie), a także dlatego, że udziały załogi są dynamiczne i ustalane na podstawie umowy (czasem nieformalnej) między właścicielem, a załogą.

Ponieważ dochody z rybołówstwa w UE wzrosły nieznacznie w ciągu ostatniej dekady, wzrosła również kwota wypłacana w ramach udziału załogi (wynagrodzenie rozdzielane między załogę po rejsie połowowym), w przybliżeniu proporcjonalnie do dochodu. Ponadto, ponieważ inne koszty połowów pozostały na stabilnym poziomie, częściowo z powodu niskich cen paliwa (koszty energii) i stóp procentowych (koszty kapitału), wzrost zysków był znacznie większy, a udział finansowych zysków z połowów w formie zysku w porównaniu z płacami gwałtownie wzrósł (Rysunek 7). W sumie mamy tu do czynienia z sytuacją, w której coraz większa część zysków finansowych jest dzielona w postaci zysków dla właścicieli statków, tzn. zysk netto wzrósł proporcjonalnie bardziej niż płace załogi.

Rysunek 7. Struktura kosztów i zysków floty rybackiej UE

Źródło: Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (2020) *Roczne sprawozdanie gospodarcze na temat floty rybackiej UE za 2020 r.*

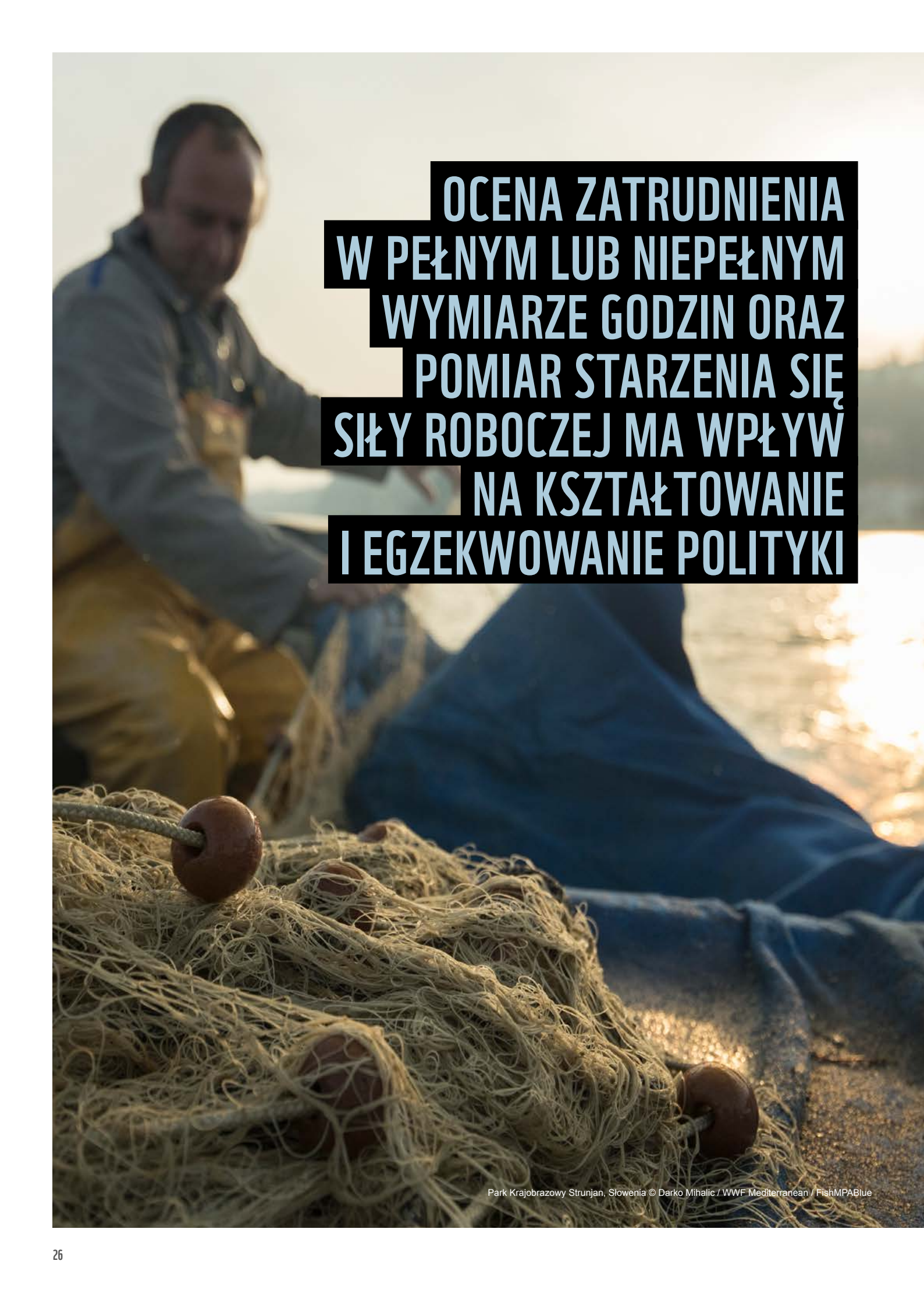
Przy malejącym udziale zysków z pracy sektor rybołówstwa podąża za większymi zmianami gospodarczymi w UE w zakresie podziału dochodów między pracę i kapitał, co zwiększa nierówności ekonomiczne i presję społeczną. Aby przeciwdziałać tej tendencji, należy rozważyć nowe formy zatrudnienia zwiększające siłę roboczą, takie jak tworzenie związków zawodowych i zmiana dominującego modelu podziału załogi.

Aby zwiększyć sprawiedliwość w przedsiębiorstwach rybackich, należy rozważyć zmiany w praktykach pracy na statkach, w tym alternatywne modele płatności i uwzględnienie pracowników załóg rybackich w procesach decyzyjnych. Zmiany te mogą przybierać różne formy, takie jak dochód gwarantowany zapewniany przez spółdzielnie rybaków, które otrzymują zbiorowe wynagrodzenie za pracę i wypłacają je zrzeszonym rybakom co miesiąc. Wybór "właściwego" modelu zależy w dużej mierze od kontekstu każdego państwa członkowskiego, a nawet od różnych rodzajów rybołówstwa w danym państwie. Kluczowym elementem każdej rozważanej zmiany, powinno być wzmocnienie głosu pracowników w procesie zmiany w podziale zysków i sprawiedliwej transformacji przedsiębiorstw. Niewątpliwie w grę wchodzi również większe zmiany gospodarcze, które wykraczają poza sektor rybołówstwa, dlatego należy rozważyć również zmiany w prawie wykraczające poza zarządzanie rybołówstwem.

ZALECENIA

- **Aby wspierać sprawiedliwość w przedsiębiorstwach rybackich, państwa członkowskie powinny przeanalizować możliwe zmiany w praktykach pracy na statkach, w tym alternatywne modele płatności i uwzględnienie pracowników załóg rybackich w procesach decyzyjnych.** Najlepsze praktyki udokumentowano w Belgii i Francji, a szczegółowe informacje na ich temat można znaleźć w części *Wynagrodzenie*, a także w Załączniku technicznym w części *Sprawiedliwość* (ang. *Fairness*).
- **Państwa członkowskie muszą zapewnić, by imigranci otrzymywali przynajmniej takie same standardy pracy i płacy jak pracownicy krajowi,** a także by we wszystkich przedsiębiorstwach rybackich wdrożono przepisy MOP dotyczące ochrony praw pracowniczych.
- **Środki zwiększające pozycję negocjacyjną pracowników powinny zostać przeanalizowane przez UE i wdrożone w państwach członkowskich.** Mogłyby one obejmować bezwarunkowy dochód podstawowy i możliwość tworzenia związków zawodowych.
- **Tylko statki pływające pod banderą UE powinny być uprawnione do otrzymywania dotacji unijnych.**

**OCENA ZATRUDNIENIA
W PEŁNYM LUB NIEPEŁNYM
WYMIARZE GODZIN ORAZ
POMIAR STARZENIA SIĘ
SIŁY ROBOCZEJ MA WPŁYW
NA KSZTAŁTOWANIE
I EGZEKWCOWANIE POLITYKI**

Park Krajobrazowy Strunjan, Słowenia © Darko Mihalic / WWF Mediterranean / FishMPABlue

ZATRUDNIENIE

W niektórych społecznościach nadmorskich UE sektor rybołówstwa może wnieść znaczący wkład zarówno w zrównoważony rozwój społeczny, jak i gospodarczy. Ocena zatrudnienia pod kątem stosunku zatrudnienia w pełnym i niepełnym wymiarze godzin, segmentów floty tworzących większość miejsc pracy oraz starzenia się siły roboczej, ma wpływ na to, w jaki sposób należy opracowywać i wdrażać politykę zapewniającą pozytywne długoterminowe korzyści społeczno-gospodarcze.

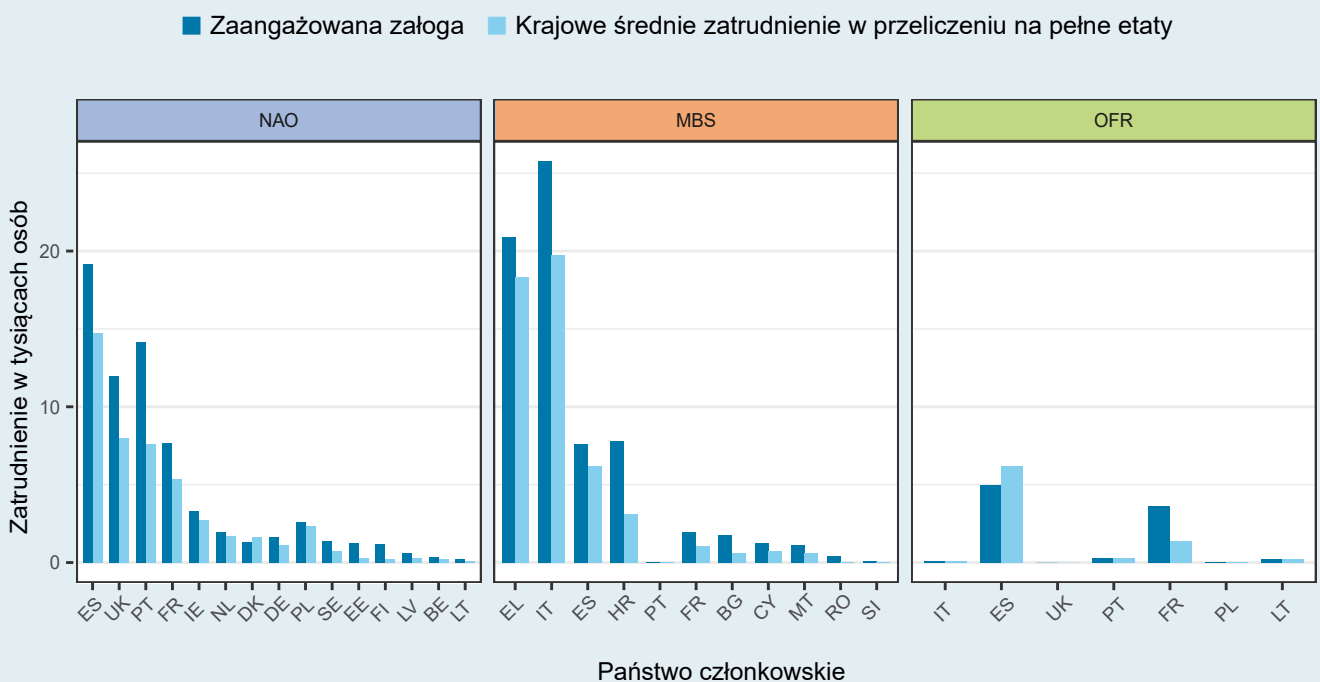
ZATRUDNIENIE W PEŁNYM WYMIARZE GODZIN A ZATRUDNIENIE W NIEPEŁNYM WYMIARZE GODZIN

Nierównomierny rozkład zatrudnienia w państwach członkowskich i regionach jest przede wszystkim odzwierciedleniem położenia geograficznego i długości linii brzegowej. W 2018 r. 80% zatrudnienia w sektorze rybołówstwa miało miejsce w Hiszpanii, Włoszech, Grecji, Portugalii, Francji i Wielkiej Brytanii (Rysunek 8).

Trzy kraje – Hiszpania, Włochy i Grecja – odpowiadały za nieco ponad połowę (53%) całego zatrudnienia w sektorze rybołówstwa w UE, przy czym Włochy i Grecja odpowiadały za 68% zatrudnienia w regionie Morza Śródziemnego i Czarnego (MBS).

Dane te wskazują, które państwa członkowskie są najbardziej znaczące pod względem zatrudnienia w sektorze rybołówstwa. W tym kontekście istotne jest gromadzenie dalszych i bardziej szczegółowych danych na temat społeczno-gospodarczego wymiaru dystrybucji zatrudnienia w regionach, dla których tych danych brakuje. Ułatwi to dostosowanie polityki do realizacji celów środowiskowych i społecznych WPRyb.

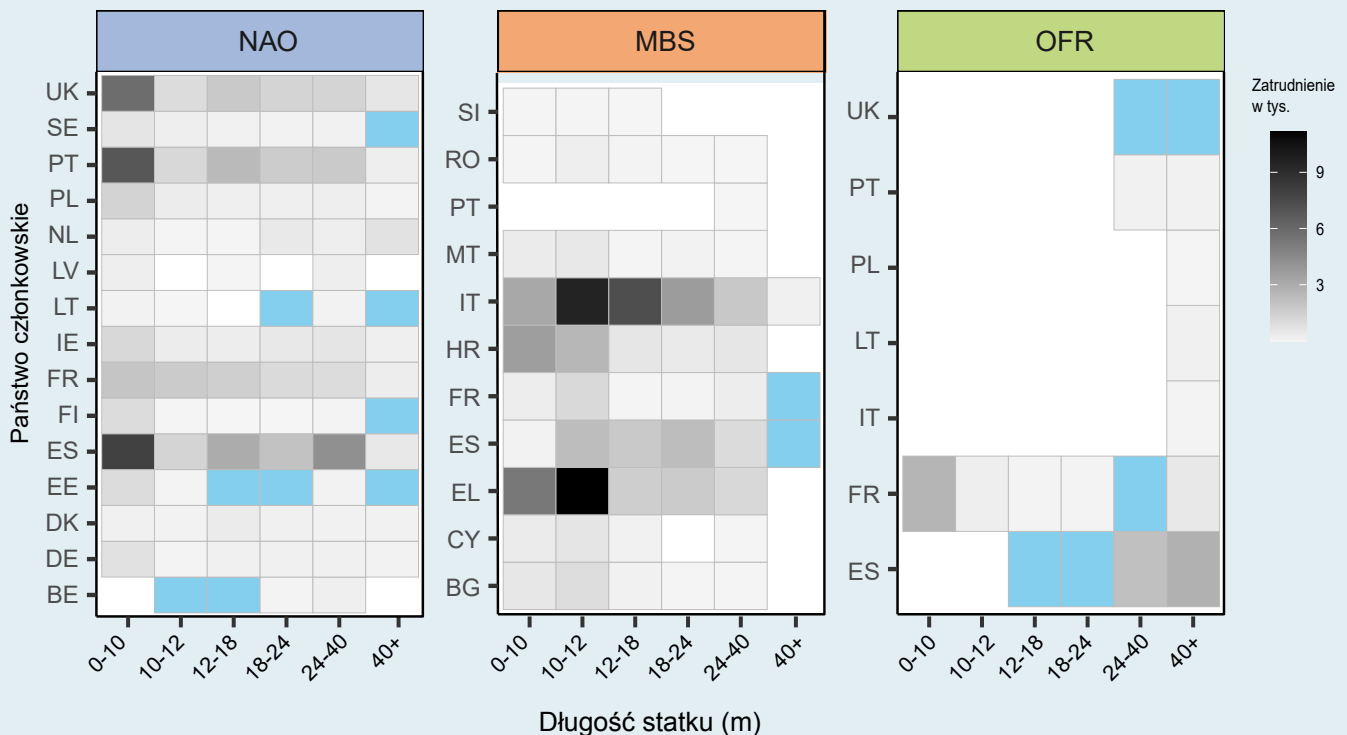
Rysunek 8. Zatrudnienie w sektorze połowowym według państw członkowskich i basenów morskich w 2018 r.

Źródło: Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (2020) *Roczne sprawozdanie gospodarcze na temat floty rybackiej UE za 2020 r.*

Rysunek 9. Zatrudnienie według długości statku w podziale na państwa członkowskie i baseny morskie w 2018 r.

Niebieskie komórki oznaczają brak danych, natomiast puste komórki wskazują, że określona kombinacja kategorii państwa członkowskiego, długości statku i basenu morskiego nie występuje.

Źródło: Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny s.. Rybołówstwa (2020) *Roczne sprawozdanie gospodarcze na temat floty rybackiej UE za 2020 r.*

Ustalenie, czy stosunkowo wysoki wskaźnik zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin ma pozytywne czy negatywne konsekwencje, zależy w dużej mierze od tego, w jakim stopniu poszczególni rybacy mogą potrzebować lub chcieć dodatkowego zatrudnienia, a także od tego, w jakim stopniu jest ono dostępne. Potencjalną zaletą zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin jest to, że może ono zapewnić elastyczność, a zatrudnienie w niektórych połowach sezonowych może być również lukratywne.

Jednak w przypadku, gdy wyniki płacowe są niskie i nie ma wystarczających alternatywnych możliwości zatrudnienia, wysoki poziom zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin może skutkować złymi rezultatami społeczno-ekonomicznymi dla rybaków. Z perspektywy zarządzania, obserwacja, że znaczna część zatrudnienia koncentruje się w stosunkowo niewielkiej grupie państw członkowskich i segmentów floty, może wskazywać na szansę przeprowadzenia interwencji w zakresie zarządzania lub reformy polityki obejmujących segmenty floty o wysokim poziomie zatrudnienia, aby uzyskać wyniki na dużą skalę. Jest to szczególnie istotne ze względu na spostrzeżenie, że wiele z tych segmentów, zwłaszcza w przypadku statków o długości poniżej 12 metrów, osiąga słabe wyniki pod wzglę-

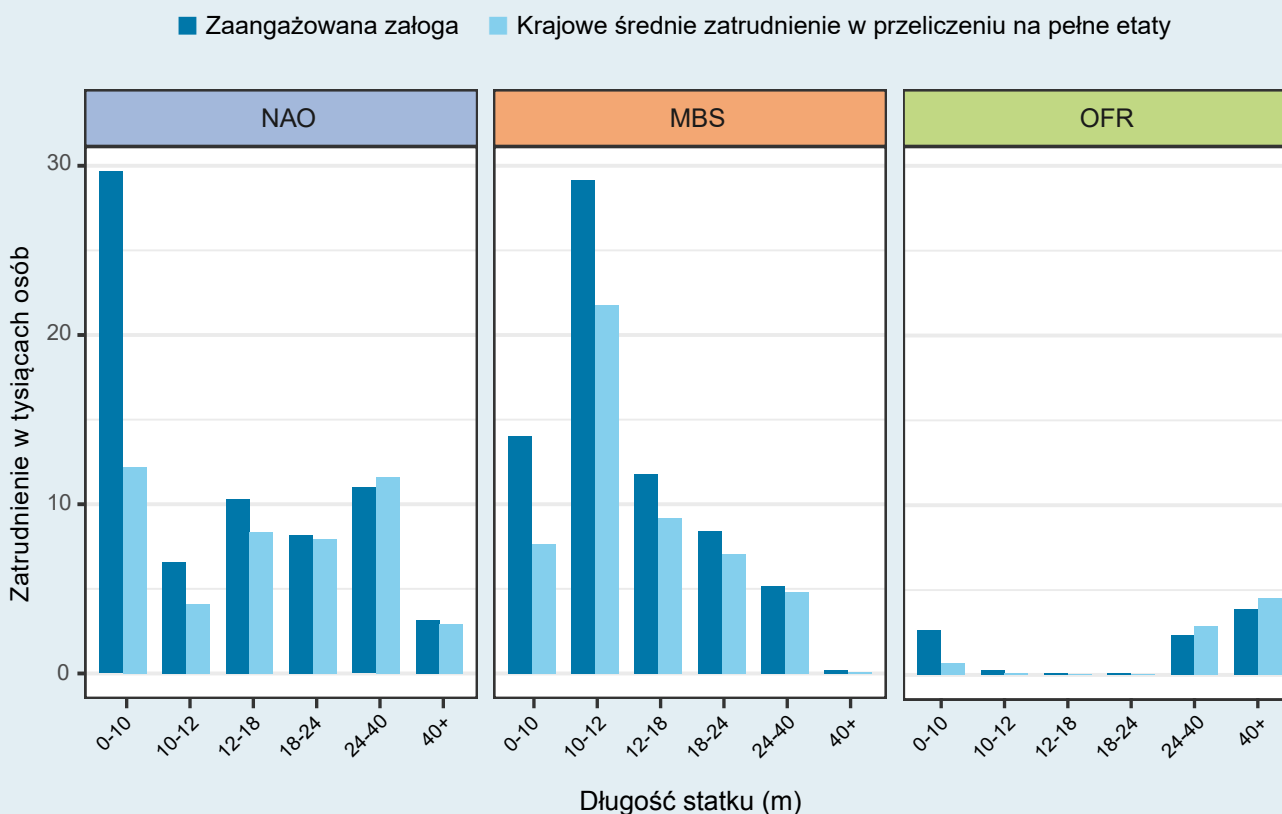
dem wysokości wynagrodzeń (zob. Wynagrodzenia (ang. *Remuneration*) w załączniku technicznym).

PRACA NA MAŁYCH ŁODZIACH DOMINUJE W STRUKTURZE ZATRUDNIENIA

Zatrudnienie w sektorze połowowym jest stosunkowo skoncentrowane, co oznacza, że relatywnie niewielka liczba państw członkowskich odpowiada za większość zatrudnienia zarówno na poziomie UE, jak i w głównych regionach połowowych. Co więcej, większość miejsc pracy w sektorze połowowym (56%) znajduje się na statkach o długości poniżej 12 metrów (Rysunek 9). Sytuacja ta jest najbardziej widoczna w regionie Morza Śródziemnego i Czarnego (MBS).

W 2018 r. niewielka liczba indywidualnych segmentów floty stanowiła stosunkowo dużą część zatrudnienia w unijnym sektorze połowowym, przy czym 10 największych segmentów floty pod względem zatrudnienia stanowiło 30% całkowitego zatrudnienia w rybołówstwie w UE – dziewięć z tych segmentów floty stanowiły statki o długości poniżej 12 metrów. Znaczenie małych jednostek połowowych jako pracodawców uwy-

Rysunek 10. Zatrudnienie według wielkości statku i regionu w roku 2018

Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny s.. Rybołówstwa (2020) Roczne sprawozdanie gospodarcze na temat floty rybackiej UE za 2020 r.

datnia potrzebę lepszego rozpoznania zapewnianych przez nie warunków zatrudnienia oraz konieczność podejmowania przez władze działań w przypadkach złej sytuacji pracowników.

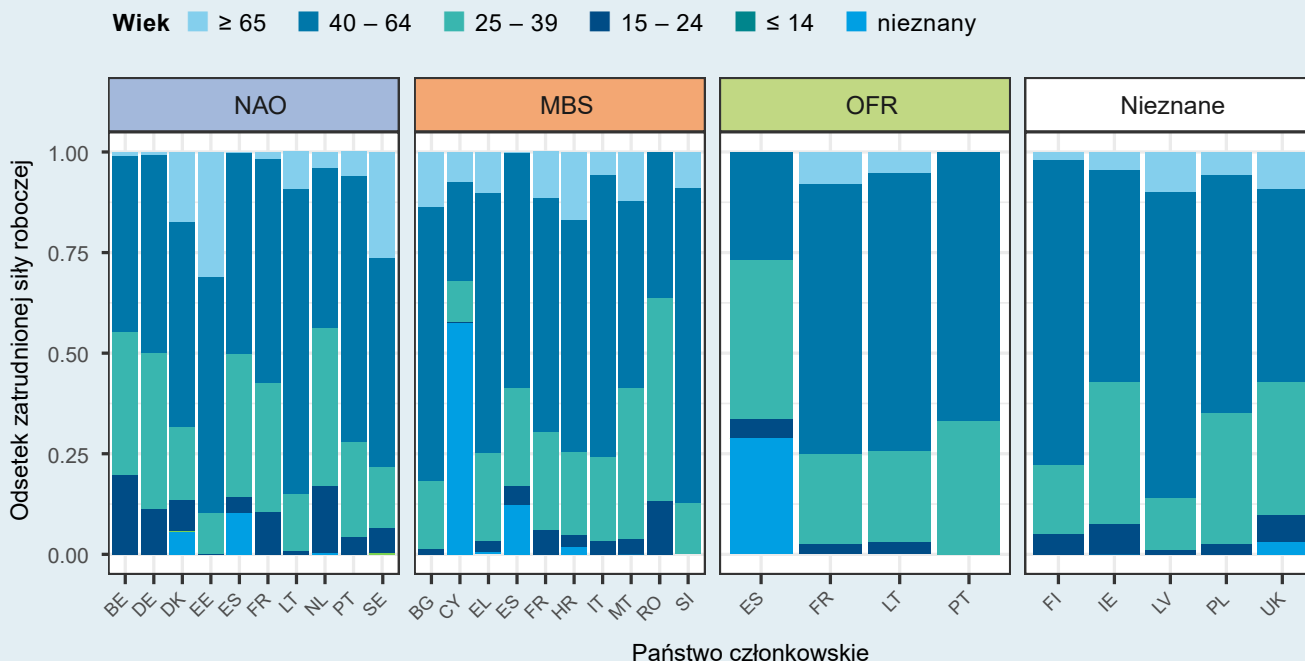
Kolejnym spostrzeżeniem jest to, że pomimo zatrudniania największej liczby rybaków, statki o długości poniżej 12 metrów mają także najwyższy wskaźnik zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin (rys. 10) w porównaniu z większymi jednostkami połowowymi. Jest to szczególnie wyraźne w przypadku kategorii najmniejszych statków, tj. tych o długości poniżej 6 metrów w regionie MBS i poniżej 10 metrów w regionie NAO.

Mimo, że w ciągu ostatniej dekady łączne zatrudnienie we flocie UE stopniowo malało, nie dzieje się tak we wszystkich państwach członkowskich, przy czym w MBS największy proporcjonalny wzrost zatrudnienia odnotowano w przypadku statków o długości poniżej 12 metrów. Możliwe, że wzrost ten wynika z faktu, że mniejsze jednostki połowowe wymagają mniejszych inwestycji początkowych niż większe typy statków. Inwestycje w rybołówstwo na małą skalę mogą zatem ostatecznie prowadzić do wzrostu zatrudnienia, choć takie założenia wymagałyby dalszych badań na poziomie krajowym. Czynniki wpływające na zmiany w zatrudnieniu na

poziomie poszczególnych segmentów floty są niejasne, ale zaobserwowano kilka stosunkowo dużych zmian. Jeden z przykładów znacznego wzrostu zarówno zatrudnienia, jak i liczby statków miał miejsce w Chorwacji w odniesieniu do statków poniżej 12 metrów i w segmencie "wyłącznie wielozadaniowych narzędzi biernych" (tj. stosujących więcej niż jedno narzędzie niemobilne) w okresie między 2012, a 2018 rokiem, w którym liczba statków w tej kategorii wzrosła z 36 w latach 2012-13 (średnia z dwóch lat) do 3 583 w latach 2017-18. Wiadomo, że po wejściu do UE chorwacka administracja przeniosła wszystkich rybaków przybrzeżnych łowiących na małą skalę na własne potrzeby, którzy używali drygawic jako narzędzi rekreacyjnego, do kategorii komercyjnej, a nie rekreacyjnej, co może tłumaczyć ten wzrost. Jednak organizacja WWF zaobserwowała, że w segmencie PGP przez ponad połowę czasu spędzonego na morzu w ciągu roku nie stosowano żadnych narzędzi niemobilnych. Ponieważ znaczny wzrost jest sprzeczny z bardziej ogólnym trendem na poziomie UE, korzystne może być dokładniejsze zrozumienie, jak do tego doszło, zwłaszcza że w 2018 r. średnie płace w tych segmentach były poniżej płacy minimalnej.

Rysunek 11. Wiek rybaków według państwa członkowskiego i regionu w 2017 r.

Uwaga: Kategoria „nieznane” odnosi się do państw członkowskich, które nie zostały zaklasyfikowane do żadnego z regionów uwzględnionych w niniejszej ocenie, tj. północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO), Morza Śródziemnego i Czarnego (MBS) oraz innych regionów połowowych (OFR).

Źródło: Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa, Dane społeczne w sektorze rybołówstwa UE.

STARZEJĄCA SIĘ SIŁA ROBOCZA

Grupą wiekową najczęściej zatrudnioną w unijnej flocie rybackiej w 2017 r. były osoby w wieku 40-64 lat (58%), co wskazuje, że wiek pracowników sektora jest w pewnym stopniu przesunięty w kierunku osób starszych. Podczas gdy odsetek rybaków w wieku powyżej 65 lat jest ogólnie niski, np. 1% populacji rybackiej w Belgii i Niemczech oraz 2% w Finlandii, jest on znacznie wyższy w niektórych państwach członkowskich, np. 31% w Estonii (rysunek 11). Odsetek rybaków poniżej 40 roku życia jest ogólnie niższy w regionie Morza Śródziemnego i Czarnego (MBS) w porównaniu z regionem północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO) lub innymi regionami połowowymi (OFR), a zwłaszcza w państwach członkowskich, które odpowiadają za większość zatrudnienia w tym obszarze (tj. Grecja, Włochy).

Struktura wieku, w której dominują starsi rybacy, może być postrzegana jako negatywny znak, ponieważ średni wiek może wzrosnąć tylko do pewnego stopnia, zanim stanie się zagrożeniem dla długoterminowej rentowności sektora. Starzejąca się siła robocza może potencjalnie oznaczać brak chęci młodszych pracowników do podjęcia pracy w tym sektorze ze względu na złe postrzeganie zatrudnienia, jakie on zapewnia, lub niemożność wejścia do sektora ze względu na bariery, które mogą obejmować ograniczone i/lub wysokie koszty licencji, dostępu do kwot lub ogólnie wysokie koszty rozpoczęcia działalności. W związku z tym, jeśli zaobserwowano, że rozkłady wiekowe składają się ku starszym rybakom, określenie, czy czynniki

sprawcze są najsilniej związane z wynikami rybołówstwa, czy też z licencjonowaniem, jest pierwszym krokiem do zrozumienia, czy należy usunąć bariery ekonomiczne lub kulturowe, czy też szersze kwestie ekologiczne (np. przelowienie, ocieplenie oceanu) zagrażają sektorowi. W tym ostatnim przypadku starzejąca się populacja może być okazją do zmniejszenia zdolności połowowej floty. W każdym przypadku należy dążyć do zachowania wiedzy technicznej i historycznej rybaków, którzy odchodzą na emeryturę.

Lepsze zrozumienie zatrudnienia w rybołówstwie, a także tego, jak różni się ono w zależności od floty, obszaru, demografii i poziomu zaangażowania, pozwala na porównanie ich względnej wielkości i wyników ekonomicznych. Wspólnym ograniczeniem dla przedstawionych powyżej ustaleń dotyczących zatrudnienia jest fakt, że należy również zrozumieć powiązane czynniki o istotnym znaczeniu, takie jak konkretna polityka, w ramach której funkcjonuje rybołówstwo, w celu zidentyfikowania czynników społeczno-gospodarczych i odpowiednich działań, które można podjąć w celu poprawy sytuacji flot lub krajów, w których wyniki są słabe. Na przykład, niska rentowność, płace i zarobki załogi w przypadku większości floty portugalskiej (poza flotą północnoatlantycką) muszą zostać rozwiązane za pomocą zmian w polityce specyficznych dla Portugalii, które są również dostosowane do poszczególnych segmentów floty, aby ułatwić wprowadzenie praktycznych zmian.

ZALECENIA

- **Ustalenie, czy stosunkowo wysoki wskaźnik niepełnego wymiaru godzin ma pozytywne czy negatywne skutki, zależy w dużej mierze od tego, w jakim stopniu poszczególni rybacy mogą potrzebować lub chcieć dodatkowego zatrudnienia, a także od tego, w jakim stopniu jest ono dostępne.** Aby to ustalić, państwa członkowskie muszą przeprowadzić oceny i opracować politykę wykraczającą poza sektor rybołówstwa, uwzględniającą na przykład inne możliwości zatrudnienia i specyficzne uwarunkowania regionalne. Zdolność do określenia zapotrzebowania na dodatkowe lub alternatywne zatrudnienie poza sektorem rybołówstwa, a następnie do rozwoju tych możliwości, poprawiłaby dobrobyt wszystkich członków społeczności zależnych od rybołówstwa.
- Starzejąca się siła robocza jest często uważana za negatywny znak, potencjalnie oznaczający brak chęci lub ewentualne bariery dla młodszych pracowników lub nowicjuszy wchodzących do sektora. W razie potrzeby państwa członkowskie powinny zająć się tą kwestią, określając, czy czynniki sprawcze są najbardziej związane z wydajnością rybołówstwa (z potencjalnymi powiązaniem ze zmianami w środowisku przyrodniczym), czy z wydawaniem licencji. **Należy przeprowadzić bardziej szczegółową analizę struktury wieku rybaków, aby pomóc w ustaleniu, czy istnieją różnice w poszczególnych segmentach sektora (np. w przypadku statków o długości poniżej 12 metrów, określonych narzędzi połowowych) i które sytuacje są niepokojące.**
- **W przypadku znacznego wzrostu zdolności połowowej floty i zatrudnienia w określonych segmentach floty, państwa członkowskie powinny określić czynniki napędzające i wynikające z nich skutki oraz ocenić je w kontekście wszelkich powiązanych celów politycznych.** Jest to szczególnie ważne w przypadku, gdy zaobserwowano słabe wyniki pod względem czynników, takich jak wydajność ekonomiczna, wynagrodzenie lub zrównoważony rozwój.

**NA MNIEJSZYCH JEDNOSTKACH
POŁOWOWYCH W CAŁEJ UE ŚREDNIE
WYNAGRODZENIE PRACOWNIKÓW
ZATRUDNIONYCH W PEŁNYM
WYMIARZE GODZIN JEST CZĘSTO
NIZSZE OD MINIMALNEJ
PŁACY KRAJOWEJ**

Włoski statek rybacki © Vincenzo Iacovon / Shutterstock

WYNAGRODZENIE

Jednym z kryteriów określania jakości zatrudnienia, które Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) uznała za priorytetowy wymiar niezbędny do osiągnięcia godnego zatrudnienia na obszarach wiejskich (DRE¹⁰), jest zapewnienie odpowiedniego poziomu życia. Stabilność finansowa jest kluczowym problemem wśród osób samozatrudnionych w UE, a szczególnie dotkliwym dla tych, którzy otrzymują niższe wynagrodzenie. Ta podatność na zagrożenia jeszcze bardziej uwidoczniła się podczas pandemii wirusa Covid-19 i kryzysu finansowego, który pozostawił wiele osób bez dochodów¹¹.

W tym kontekście w niniejszej analizie przeanalizowano, jak wynagrodzenie otrzymywane z tytułu zatrudnienia w sektorze rybołówstwa zostało porównane z krajową płacą minimalną i medianą, ponieważ krajowa płaca minimalna stanowi punkt odniesienia, na podstawie którego można określić, czy wynagrodzenie w sektorze zapewnia pracownikowi wystarczający dochód, by nie popaść w ubóstwo. Takie podejście zapewnia również znormalizowane i spójne podejście do porównywania poziomów wynagrodzeń w różnych państwach członkowskich. Odpowiednie płace są istotnym elementem trwałych źródeł utrzymania.

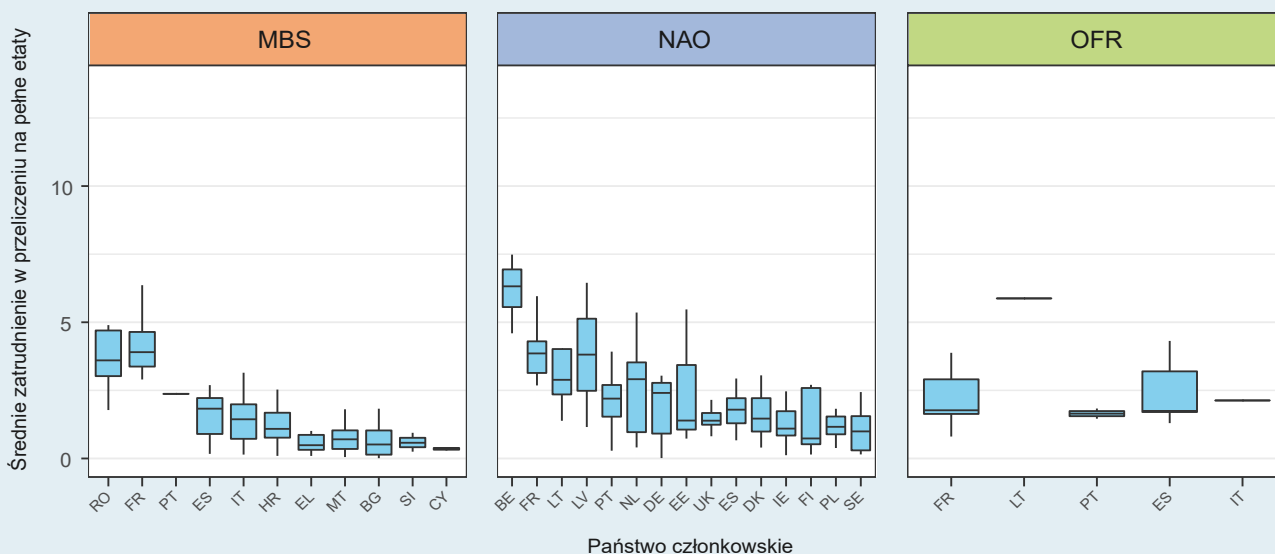
KONTEKST REGIONALNY

Poziomy wynagrodzenia w stosunku do krajowej płacy minimalnej różnią się znacznie zarówno w poszczególnych państwach członkowskich, jak i w ich obrębie (rys. 12). W 2018 r. kilka segmentów floty osiągnęło dobre wyniki, gdy płace oceniano w odniesieniu do krajowej płacy minimalnej i mediany, co sugeruje, że poziom rekompensaty finansowej związanej z zatrudnieniem w tych segmentach był odpowiedni. Jednak zaobserwowano, że średnie płace w segmentach floty, które odpowiadają za największy poziom zatrudnienia zarówno w regionie północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO), jak i regionie Morza Śródziemnego i Czarnego (MBS), były poniżej płacy minimalnej w tym samym okresie. Na poziomie państw członkowskich względne płace były zasadniczo najniższe i w przeważającej części poniżej płacy minimalnej w przypadku flot z Bułgarii, Malty, Słowenii, Grecji i Cypru, które eksploatują swoje statki wyłącznie w regionie Morza Śródziemnego i Czarnego (MBS). Sytuacja w Bułgarii jest szczególnie godna uwagi, gdyż płaca minimalna jest tam jedną z najniższych w UE.

Tam, gdzie zaobserwowano słabe wyniki płacowe, pojawiają się pytania nie tylko o jakość zatrudnienia w sektorze rybołówstwa, ale także o stan zasobów ryb, które mogą nie zapewniać rybakom stabilnego źródła utrzymania. Wskazuje to na potrzebę lepszej oceny przez państwa członkowskie kwestii zdolności połowowej w poszczególnych kontekstach regionalnych.

Rysunek 12. Wynagrodzenie na poziomie segmentu floty w stosunku do krajowej płacy minimalnej i mediany według państwa członkowskiego i basenu morskiego w 2018 r.

Na rysunkach przedstawiono poziom zmienności mediany wynagrodzeń w poszczególnych segmentach floty w każdym państwie członkowskim. Na każdym rysunku poziomą czarną linią oznaczono wartość mediany. Dolne i górne krawędzie ramki odpowiadają 25. i 75. percentylowi danych, aby wskazać, gdzie znajduje się połowa segmentów floty. Pionowe linie wychodzące z ramki powyżej i poniżej oznaczają „maksymalne” i „minimalne” wynagrodzenie.

Źródło: Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (2020) *Roczne sprawozdanie gospodarcze na temat floty rybackiej UE za 2020 r.*

Innym sposobem na przyjrzenie się temu zagadnieniu jest ocena związku między względnym poziomem wynagrodzenia rybaków, a podziałem zysków z połowów (w tym drugim przypadku chodzi o sprawiedliwość w przedsiębiorstwach rybackich), ponieważ zmiana sposobu podziału zysków z połowów może stanowić sposób na poprawę ogólnego wynagrodzenia w przypadkach, gdy floty są rentowne.

Na przykład włoskie statki o długości poniżej 12 metrów, należące do flot PGP, plasują się wysoko pod względem rentowności, ale osiągają słabe wyniki pod względem względnego wynagrodzenia, jak i wskaźnika oceniającego sprawiedliwość w odniesieniu do statków.

W regionie Morza Śródziemnego i Czarnego (MBS) wyniki płacowe w ostatnich latach średnio niewiele się zmieniły. Na tym obszarze odsetek miejsc pracy, w których średnie wynagrodzenie było niższe od krajowej płacy minimalnej, był w obserwowanym okresie stosunkowo wysoki i wynosił 62% w latach 2012-13 oraz 63% w latach 2017-18, co wskazuje na niewielką ogólną zmianę w zakresie wyników płacowych. Ze społeczno-gospodarczego punktu widzenia ma to negatywny wpływ na długoterminową stabilność źródeł utrzymania i bezpieczeństwo społeczności przybrzeżnych, a jednocześnie sugeruje, że wysiłki polityczne w tym regionie nie przyniosły poprawy wyników dla rybaków.

Sytuacja była znacznie lepsza w regionie północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO), gdzie zatrudnienie związane ze średnim wynagrodzeniem poniżej płacy minimalnej było już znacznie niższe w latach 2012-13 (38%) i spadało konsekwentnie do lat 2017-18 (32%), co zbiegło się ze znacznym wzrostem odsetka zatrudnienia ze średnim wynagrodzeniem przekraczającym medianę krajową.

Jednakże, choć średnie zarobki załogi, tj. pieniądze, które rybacy faktycznie otrzymują, również uległy poprawie w regionie północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO), nie nadążały one za wzrostem płac, a zarobki poniżej płacy minimalnej spadły z 55% do 53%, ponieważ w tym samym okresie w tym regionie wzrosła liczba osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin.

Wzrost wyników płacowych w tym okresie w regionie północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO) jest potencjalnie związany z ogólną poprawą możliwości połowowych i wyników ekonomicznych floty, a także jest prawdopodobną konsekwencją bardziej efektywnego zarządzania rybołówstwem w tym regionie.

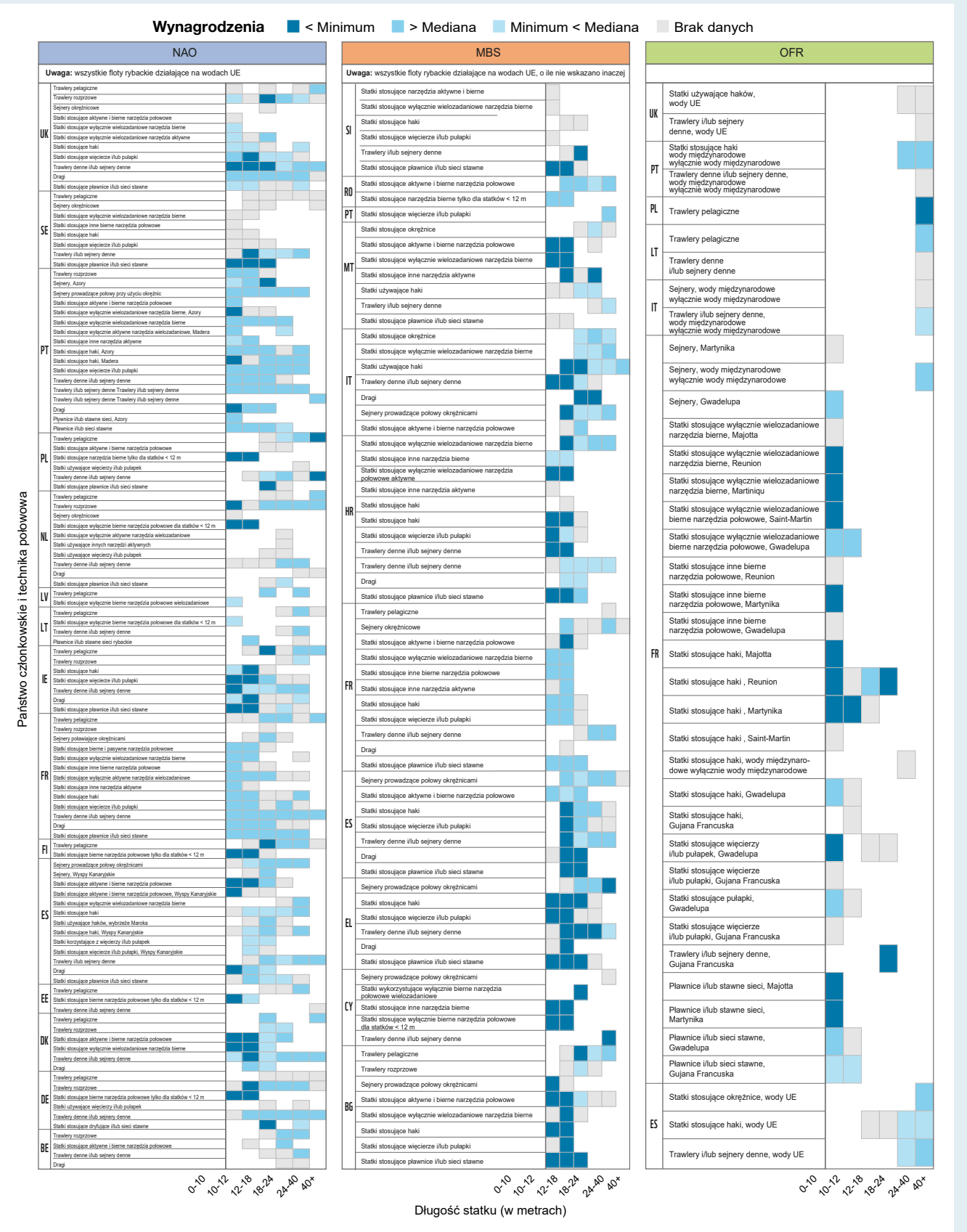
Ponadto, jeśli wskaźniki połowu wzrosły i tym samym wymagają mniejszego nakładu połowowego, może to być czynnikiem przyczyniającym się do niewielkiego wzrostu zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin oraz do mniejszego wzrostu wydajności zarobków. Jeśli tak jest, i w zależności od modelu stosowanego do wynagradzania załogi, może to ponownie wskazywać, w jaki sposób brak odzwierciedlenia lepszych wyników ekonomicznych rybołówstwa w podziale świadczeń może być niekorzystny dla załogi.

WIELKOŚĆ STATKU MA ZNACZENIE

W całej UE średnie wynagrodzenie w przeliczeniu na pełne etaty (FTE) jest często niższe od krajowej płacy minimalnej na mniejszych statkach. Dotyczy to w szczególności statków o długości poniżej 12 metrów w regionie Morza Śródziemnego i Czarnego (MBS) oraz statków o długości poniżej 10 metrów w regionie północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO). W 2018 r. oceniono, że 43% zatrudnienia w unijnym rybołówstwie było związane z flotami, w których średnia płaca była poniżej minimalnej płacy krajowej, ale liczba ta wzrosła do 70% w przypadku statków o długości poniżej 12 metrów. Sytuacja ta nie jest odosobniona w kilku głównych segmentach floty: na przykład dziewięć z dziesięciu największych pod względem zatrudnienia segmentów floty w UE pod względem zatrudnienia wykorzystuje statki o długości poniżej 12 metrów, a średnia płaca była poniżej minimum krajowego w 2018 r. w siedmiu z tych segmentów.

Biorąc pod uwagę, że statki o długości poniżej 12 metrów zapewniają większość zatrudnienia w UE (rys. 13), zwłaszcza w regionie Morza Śródziemnego i Czarnego (MBS), oraz że mniejsze statki mają zazwyczaj bliższe bezpośrednie powiązania gospodarcze ze społecznościami przybrzeżnymi, z których prowadzą działalność¹², ustalenie, że względne wyniki płacowe są słabe w większości przypadków, potencjalnie wskazuje albo na to, że cele polityki nie są osiągnięte, albo że płatności dla załogi, zwłaszcza na mniejszych statkach, są dokonywane bezpośrednio, bez formalnego zgłaszania. Lepsze zrozumienie segmentów floty, które wydają się odbiegać od ogólnej tendencji w zakresie długości statków w stosunku do płac, takich jak segmenty we Francji i Portugalii (Rysunek 13), oraz tego, w jaki sposób ich indywidualna sytuacja wyróżnia je na tle innych, może dostarczyć wiedzy na temat tego, jak można poprawić wyniki w innych miejscach.

Rysunek 13. Wynagrodzenia pełnoetatowych pracowników w porównaniu z krajową płacą minimalną i medianą wynagrodzeń według segmentu floty w 2018 r.

Źródło: Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (2020) Roczne sprawozdanie gospodarcze na temat floty rybackiej UE za 2020 r.

PŁACE, SPRAWIEDLIWOŚĆ I RENTOWNOŚĆ

Ze względu na brak wyczerpujących informacji na temat stanu niektórych stad ryb i sytuacji ekonomicznych, w jakich znajdują się poszczególne segmenty floty, nie jest możliwe wyciągnięcie precyzyjnych wniosków z zaobserwowanych różnic w relatywnych wynagrodzeniach załóg. Jednak dodatnie korelacje między wskaźnikami wynagrodzeń załóg, sprawiedliwość w przedsiębiorstwach i rentowność sugerują obszary, które należy rozważyć, jak opisano w tabeli 1. Na przykład floty francuskie i portugalskie, które osiągają dobre wyniki w zakresie wynagrodzeń, osiągają również dobre wyniki w zakresie rentowności, podczas gdy floty, które osiągają słabe wyniki w zakresie wynagrodzeń, osiągają również słabe wyniki w zakresie rentowności (np. greckie statki poniżej 12 m stosu-

jące pławnice /stawne sieci) lub w zakresie uczciwości wobec statków (np. włoskie statki poniżej 12 m stosujące PGP).

Jeżeli zaobserwowano przypadki obiektywnie słabych wyników płacowych w połączeniu z wysokim poziomem zatrudnienia, wątpliwa jest również zdolność danego rybołówstwa do wniesienia znaczącego wkładu na rzecz społeczności lokalnej. Jest to problem dla społeczności, których charakter i sytuacja ekonomiczna zależą od sektora rybołówstwa¹³, ponieważ łowiska o stale słabych wynikach ekonomicznych będą miały trudności z zapewnieniem pozytywnych efektów społecznych i ekonomicznych. Zamiast tego mogą one potencjalnie skazać rybaków i związane z nimi społeczności na cykl słabej działalności gospodarczej z mniej bezpiecznymi źródłami utrzymania, gdzie wynagrodzenie może być generowane poprzez niezgłoszone połowy, tj. połowy nielegalne, nieuregulowane i nieraportowane (NNN)¹⁴.

Nierentowne rybołówstwo nie sprzyja realizacji celów społecznych. Wskazuje to na prawdopodobną możliwość zmniejszenia zdolności połowowej floty, dzięki czemu stada są mniej obciążone, a połowy są dzielone między mniejszą liczbę statków. W takich warunkach teoretycznie rentowność, a wraz z nią płaca minimalna, może również wzrosnąć, ponieważ są one ze sobą skorelowane.

Znaczenie rybołówstwa dla społeczności lokalnych oraz zobowiązanie do aktywnego promowania wzrostu i poprawy możliwości zatrudnienia w rybołówstwie przybrzeżnym w celu osiągnięcia zrównoważonego rozwoju społecznego w ramach szerszego podejścia ekosystemowego przewijają się przez WPRyb. Jednym z celów jest „wspieranie dynamicznego sektora rybołówstwa i zapewnienie odpowiedniego standardu życia społecznościom rybackim”. Ocena i śledzenie wyników płacowych w poszczególnych sektorach byłyby jednym ze sposobów sprawdzenia, czy drugi z tych celów jest realizowany w całej UE, a także określenia, w jaki sposób można zwiększyć wysiłki w tym zakresie.

W kontekście wysokiego poziomu słabo wynagradzanego zatrudnienia i prawdopodobnych uwarunkowań leżących u podstaw tej sytuacji, ambicje polityczne dotyczące zarówno promowania wzrostu (rentowności i dochodów floty), jak i poprawy możliwości zatrudnienia w rybołówstwie są potencjalnie trudne do zrealizowania bez istotnych zmian. Kluczowe znaczenie ma sytuacja lokalna, ale na obszarach, gdzie na przykład zbyt wiele statków poławia zbyt mało ryb, będą praw-

dopodobnie konieczne działania takie jak racjonalizacja floty (ocena, a następnie zmiana struktury floty lub sektora w celu poprawy wydajności, zazwyczaj wydajności ekonomicznej) i związane z tym zmniejszenie poziomu zatrudnienia w rybołówstwie przybrzeżnym dla poprawy wyników gospodarczych i możliwości zatrudnienia (rozumianych jako jakość zatrudnienia). W takich sytuacjach cele zarządzania i polityki muszą odzwierciedlać rzeczywistość.

Mniejsza liczba, ale lepiej płatnych miejsc pracy w sektorze połowowym będzie prawdopodobnie bardziej zrównoważoną społecznie sytuacją niż utrzymywanie się wielu słabo płatnych miejsc pracy, ale wymaga to polityki, której mandat obejmuje szerszy zakres niż tylko ten sektor. Taka polityka musi również uwzględniać szerszy system gospodarczy i wpływać na niego, w tym na alternatywne formy zatrudnienia w społecznościach przybrzeżnych jako całości. Przykłady najlepszych praktyk obejmują Francję i Belgię: francuskie floty oferują zazwyczaj wysokie płace dla załóg w porównaniu z krajową płacą minimalną, co prawdopodobnie wynika z bardziej solidnych wymogów w zakresie ubezpieczeń społecznych niż w innych państwach członkowskich¹⁵. Z drugiej strony, Belgia przyjęła w 2003 roku ustawę gwarantującą minimalny poziom wynagrodzenia za każdy rejs połowowy¹⁶, co spowodowało, że płace belgijskich załóg są niemal dwukrotnie wyższe niż w innych państwach członkowskich w wartościach bezwzględnych¹⁷. To z kolei umożliwia im tworzenie średnio- i długoterminowych planów finansowych, w tym inwestycji w bardziej selektywne techniki połowu.

ZALECENIA

- Aby pomóc w określeniu, czy dane segmenty floty zapewniają odpowiednie źródło zatrudnienia i czy cele polityki dotyczące zrównoważonego rozwoju społecznego są realizowane, państwa członkowskie powinny śledzić wskaźnik rozwoju płac. **Pozwoli to zidentyfikować miejsca, w których płace są niskie i umożliwi dalsze badanie czynników sprawczych w każdym konkretnym przypadku. W żadnym przypadku płace nie powinny być niższe od minimum krajowego, ponieważ zrównoważone źródła utrzymania mają kluczowe znaczenie dla dobrobytu społecznego i realizacji celów WPRyb.**
- Aby zapewnić załodze odpowiednie wynagrodzenie, państwa członkowskie muszą rozważyć wprowadzenie zmian w praktykach pracy na statkach. **Może to obejmować alternatywne modele płatności i uwzględnienie pracowników załóg rybackich w procesach decyzyjnych.** Wydajność ekonomiczna nie wystarczy, jeśli korzyści nie są odpowiednio dzielone z załogą, a zamiast tego przypadają właścicielom statków lub licencji. Nierówny podział bogactwa nie sprzyja ani idei sprawiedliwości, ani idei zrównoważonego rozwoju.
- Aby wnieść wkład do dyskusji na temat alternatywnych modeli płatności dla załóg, państwa członkowskie powinny lepiej zrozumieć, w jaki sposób zwiększone możliwości połowowe mogą wpłynąć na nakład połowowy i zatrudnienie. Na przykład, jeśli rentowność wzrasta wraz ze spadkiem wymaganego nakładu połowowego, ale w rezultacie wzrasta liczba osób pracujących w niepełnym wymiarze godzin, czy istniejące modele płatności odpowiednio rozdzielają zwiększone zyski finansowe między właścicielami statków a załogi? Zrozumienie wzajemnego oddziaływania tych elementów pomogłoby w zapewnieniu bardziej sprawiedliwego podziału dochodów.

**NIEZALEŻNIE OD RODZAJU NARZĘDZI,
DŁUGOŚCI STATKU CZY REGIONU
GEOGRAFICZNEGO, W KTÓRYM JEST
ON EKSPLOATOWANY, W PAŃSTWACH
CZŁONKOWSKICH UE ISTNIEJE
WYRAŻNA HIERARCHIA WYNIKÓW
W ZAKRESIE NARUSZEŃ PRZEPISÓW**

Rybak zarzucający sieć na dorady, wyspa Frioul, Marsylia, Francja © naturepl.com / Frederic Larrey / WWF

ZGODNOŚĆ Z PRAWEM

NA WODACH UE

Zgodność z prawem oznacza przestrzeganie zasad, takich jak specyfikacja, przepis, rozporządzenie, norma lub prawo. W przypadku działalności floty rybackiej UE, Europejska Agencja Kontroli Rybołówstwa (EFCA) jest agencją UE, która koordynuje krajowe działania operacyjne w zakresie rybołówstwa i wspiera państwa członkowskie w stosowaniu WPRyb. Misją agencji jest promowanie najwyższych wspólnych standardów w zakresie kontroli, inspekcji i nadzoru w ramach WPRyb.

Kontrola poziomu przestrzegania przepisów jest ważna, ponieważ umożliwia agencjom regulacyjnym poznanie „dobrych” i „złych” uczestników floty UE, co pomaga zapewnić równe szanse we wdrażaniu WPRyb we wszystkich państwach członkowskich.

W przypadku nieprzestrzegania przepisów naruszenie oznacza czynność polegającą na złamaniu specyfikacji, przepisu, rozporządzenia, normy lub prawa. Większa liczba naruszeń oznacza zazwyczaj wyższy poziom niezgodności. Liczba naruszeń zależy jednak od liczby różnych specyfikacji, polityk, regulacji, norm i przepisów prawnych. Ze względu na to, że w wielu łowiskach „co z oczu, to z serca”, niezwykle trudno jest dokładnie określić liczbę naruszeń i niezgodności z przepisami, ponieważ tak wiele przypadków prawdopodobnie pozostaje niezauważonych. W niniejszym dokumencie opieramy się na rocznym sprawozdaniu EFCA (2018), aby wskazać przypadki niezgodności ze standardami i naruszenia przez państwa członkowskie. Aby ocenić zgodność z przepisami w niniejszej analizie, przyjęto następującą metodologię:

**NARUSZENIA PRZEPISÓW
STWIERDZONE PRZEZ
SŁUŻBY EGZEKWOWANIA
PRAWA**

=

**LICZBA
NARUSZEŃ**

**LICZBA
INSPEKCIJ**

Im niższa jest ta liczba, tym lepiej. Na przykład państwo członkowskie, które ma niską liczbę naruszeń i wysoką liczbę inspekcji statków, wskazuje na to, że jednostki połowowe tego państwa konsekwentnie osiągają dobre wyniki podczas inspekcji, tj. nie łamią zasad określonych w rozporządzeniu UE w sprawie połowów NNN oraz wytycznych EFCA dotyczących monitorowania, kontroli i nadzoru (MCS). Wskaźnik ten uwzględnia sytuacje, w których podczas jednej inspekcji może dojść do wielu naruszeń.

WYNIKI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

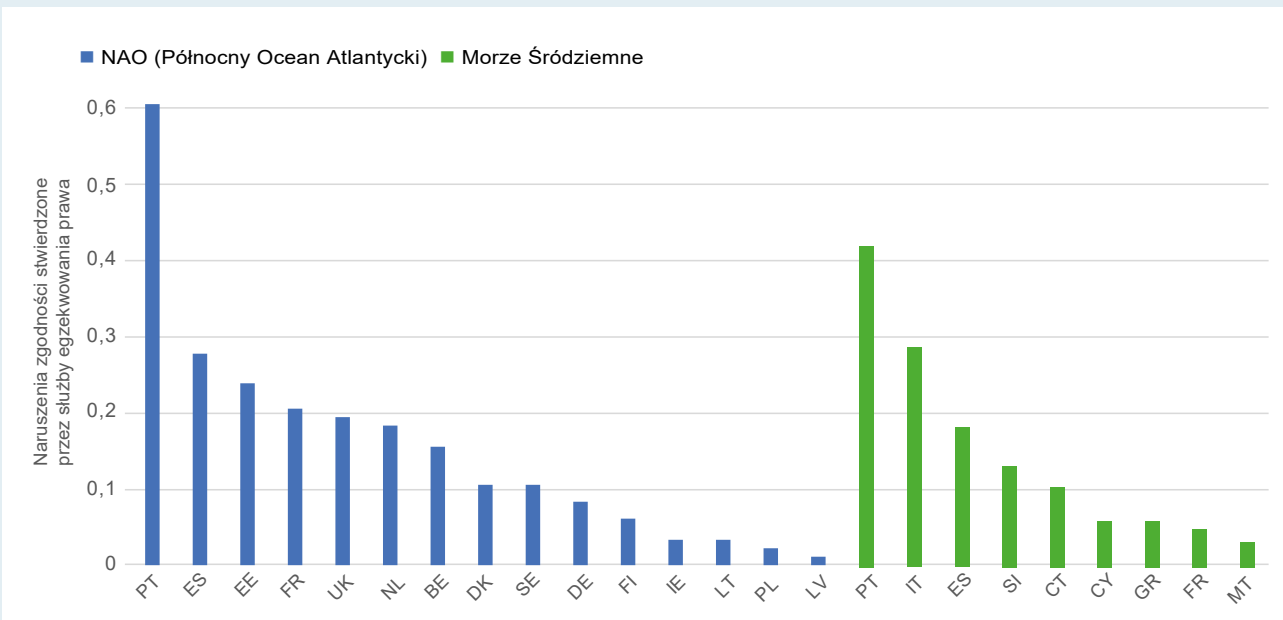
Dane EFCA wskazują, że niezależnie od rodzaju narzędzi połowowych, długości jednostki połowowej lub regionu geograficznego, w którym prowadzi on działalność, wśród państw członkowskich istnieje wyraźna hierarchia wyników w zakresie naruszeń zarejestrowanych podczas inspekcji w 2018 r. Ogólnie rzecz biorąc, trzy państwa, które w największym stopniu naruszają przepisy, to Włochy, Portugalia i Hiszpania, gdzie na 100 inspekcji przypada odpowiednio 22, 14 i 9 naruszeń. Z kolei w pierwszej trójce państw członkowskich o najlepszych wynikach znalazły się Irlandia, Litwa i Wielka Brytania, które odnotowały odpowiednio tylko dwa, pięć i sześć naruszeń na 100 kontroli. Warto zauważyć, że nie wszystkie państwa członkowskie dysponują odpowiednimi danymi do tego porównania – Bułgaria, Rumunia i Słowenia nie mają wystarczających danych w bazach danych EFCA.

Jeśli chodzi o przestrzeganie przepisów przez państwa członkowskie prowadzące połowy w regionie północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO) i na Morzu Śródziemnym, wyraźnie widać, że niektóre z nich wypadają gorzej niż inne (rys. 14). Jest to istotne, ponieważ zalecenia dotyczące poprawy systemu MCS mogą być lepiej ukierunkowane i dostosowane, jeśli są skierowane do określonych regionów i krajów, w przeciwieństwie do inicjatyw ogólnounijnych, które mogą nie być tak istotne w niektórych obszarach. Jeśli inicjatywy unijne nie uwzględniają przestrzennego zróżnicowania wyników, fundusze na MCS mogą być źle ukierunkowane, co prowadzi do nieskutecznych rezultatów. Oczywiście jest również, że jeżeli dane państwo członkowskie występuje w więcej niż jednym regionie połowowym, osiąga ono podobne wyniki we wszystkich regionach, w których prowadzi połowy. Na przykład Portugalia prowadzi działalność zarówno w regionie północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO), jak i na Morzu Śródziemnym, i w obu tych regionach wykazuje najwyższą liczbę naruszeń na liczbę inspekcji.

Rysunek 14. Liczba naruszeń w przeliczeniu na liczbę inspekcji w poszczególnych państwach członkowskich w 2018 r.

Wyższe wartości wskazują na więcej przypadków niezgodności (więcej naruszeń).

Uwaga: dane dla Innych regionów rybackich (OFR) i Morza Czarnego nie są dostępne.

Źródło: Europejska Agencja Kontroli Rybołówstwa (EFCA) (2021) 2019 – przegląd roku.

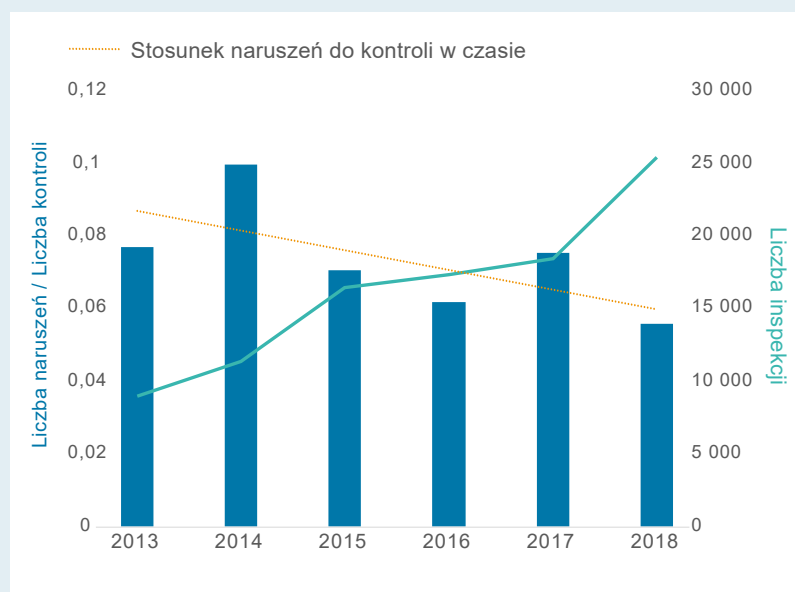
ZGODNOŚĆ Z PRZEPISAMI NA PRZESTRZENI CZASU

Analizując liczbę naruszeń przypadających na jedną kontrolę w latach 2013-2018, można stwierdzić, że całkowita liczba naruszeń przypadających na państwo członkowskie zmniejszyła się (rys. 15 – niebieskie słupki i linia). Może to wskazywać, że wysiłek włożony przez państwa członkowskie w system MCS przyczynił się do poprawy przestrzegania przepisów (zielona linia).

RODZAJE NARUSZEŃ

Analizując rodzaje naruszeń, widać wyraźnie, że przeważająca większość z nich dotyczy niezgłaszania połowów i ciągłego stosowania niedozwolonych narzędzi połowowych (rysunek 16). W porównaniu z Morzem Śródziemnym w regionie północnego Oceanu Atlantyckiego (NAO) odnotowano większą liczbę naruszeń w przeliczeniu na jedną inspekcję, natomiast jeśli chodzi o państwa członkowskie, w tym samym okresie większość naruszeń pochodziła z Portugalii, Hiszpanii i Włoch.

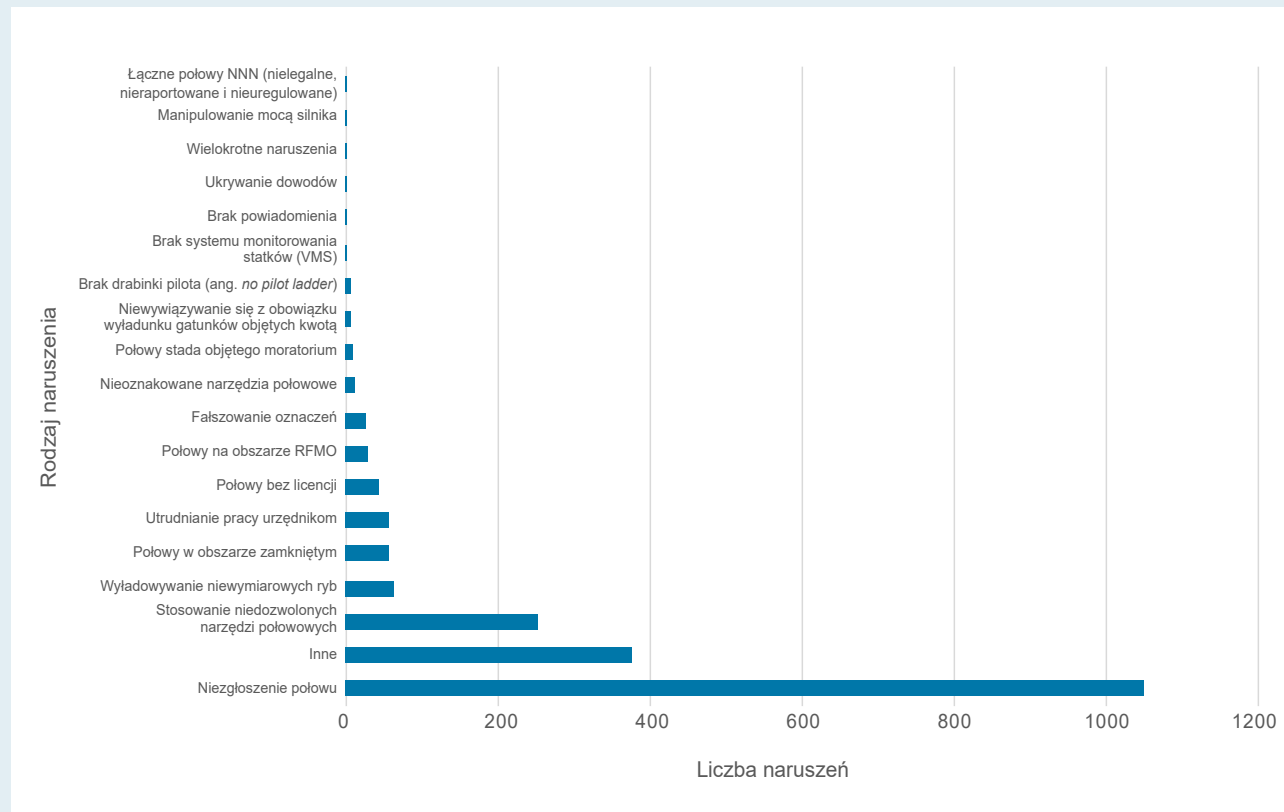
Rysunek 15. Liczba naruszeń przepisów na liczbę inspekcji w ciągu roku

Źródło: Europejska Agencja Kontroli Rybołówstwa (EFCA) (2021) 2019 – przegląd roku.

Rysunek 16. Liczba naruszeń w przeliczeniu na liczbę inspekcji w poszczególnych państwach członkowskich w 2018 r.

Źródło: Europejska Agencja Kontroli Rybołówstwa (EFCA) (2021) 2019 – przegląd roku.

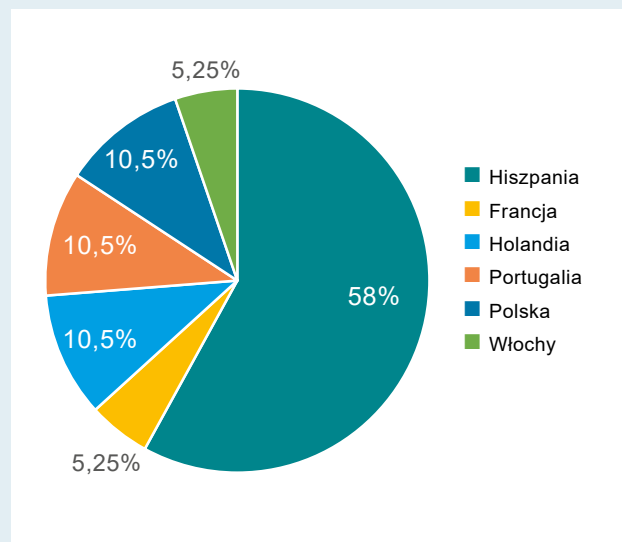
Cechy te świadczą o tym, że chociaż państwa członkowskie są na dobrej drodze do egzekwowania przepisów w celu poprawy zgodności z prawem, nadal konieczne są większe wysiłki. Jeśli chodzi o brak sprawozdawczości i stosowanie niedozwolonych narzędzi połowowych, jednym z możliwych rozwiązań jest zdalny monitoring elektroniczny (REM), które pozwala na lepsze monitorowanie połowów i odpowiedzialności w rybołówstwie¹⁸. W szerszym ujęciu REM służy nie tylko lepszemu dokumentowaniu przypadków przyłowy, ale także dostarczaniu lepszych danych dotyczących rybołówstwa w celu poprawy zarządzania rybołówstwem w UE i oceny stad ryb, a przede wszystkim przestrzegania przepisów WPRyb.

Należy zauważyć, że zgodnie z poprzednim rozporządzeniem UE w sprawie kontroli rybołówstwa, statki o długości poniżej 12 metrów były zwolnione z wielu wymogów MCS. W ramach rewizji unijnego systemu kontroli rybołówstwa może się to zmienić, co poprawiłoby sprawozdawczość połowową i śledzenie lokalizacji, a także ogólny system identyfikowalności ryb i owoców morza w UEU.¹⁹

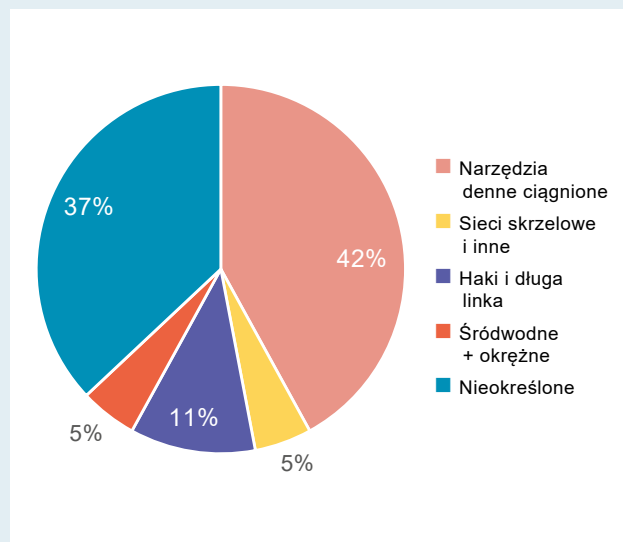
ZALECENIA

- **Europejska Agencja Kontroli Rybołówstwa (EFCA) musi zająć się problemem obecnego braku danych dotyczących inspekcji i naruszeń w niektórych państwach członkowskich, takich jak Bułgaria, Rumunia i Słowenia.** Poprawa zakresu danych we wszystkich państwach członkowskich UE pozwoli na przeprowadzenie dokładniejszych analiz dotyczących sposobów wzmocnienia zdolności do lepszego wdrażania WPRyb.
- **EFCA musi przekazywać dane dotyczące inspekcji i naruszeń w podziale na rodzaje narzędzi połowowych i długość statków, aby wspierać opracowywanie bardziej rzetelnych zaleceń dotyczących usprawnień w zakresie monitorowania, kontroli i środków nadzoru, a także egzekwowania przepisów.** Pomoże to w dostosowaniu konkretnych zaleceń do segmentów floty, a nie tylko do państw członkowskich.
- **EFCA musi rejestrować swoje dane z wykorzystaniem tych samych obszarów geograficznych, co Komitet Naukowo-Tekniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (STECF).** Na potrzeby analiz takich jak niniejsza, te dwa zestawy danych mogłyby zostać zharmonizowane w oparciu o geograficzny region operacyjny, ponieważ ułatwiłoby to porównywanie wyników społeczno-gospodarczych i przestrzegania przepisów.

Rysunek 17. Odsetek statków zbudowanych w UE znajdujących się obecnie w wykazie połowów NNN, w podziale na państwa członkowskie UE (stan na lipiec 2021 r.)

Rysunek 18. Odsetek rodzajów narzędzi połowowych stosowanych przez statki zbudowane w UE znajdujące się w wykazie połowów NNN (stan na lipiec 2021 r.)

NA WODACH ZNAJDUJĄCYCH SIĘ POZA KRAJOWĄ JURYSDYKCJĄ PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

Wykazy połowów NNN sporządzane przez regionalne organizacje ds. zarządzania rybołówstwem (RFMO) są użytecznymi narzędziami do analizy przestrzegania przepisów przez floty prowadzące połowy poza krajowymi jurysdykcjami swoich państw, tj. na pełnym morzu lub w wyłącznych strefach ekonomicznych państw trzecich. UE posiada rozbudowaną flotę zewnętrzną, liczącą około 700 statków, które podlegają zewnętrznemu wymiarowi WPRyb²⁰.

Do celów niniejszej analizy zgodności zewnętrznej floty UE ze środkami ochrony i zarządzania RFMO wykorzystano dane z „połączonego wykazu połowów NNN”²¹ (zwanego dalej „wykazem NNN”) opracowanego przez Trygg Matt Tracking w 2021 r., ponieważ łączy on sprawozdania RFMO dotyczące nielegalnej działalności połowowej w jednej scentralizowanej bazie danych.

Według stanu na lipiec 2021 r. w wykazie połowów NNN odnotowano 19 statków zbudowanych w UE (i, jak się zakłada, będących jej własnością). Hiszpania jest właścicielem 11 z tych statków, następnie Holandia, Polska i Portugalia, które mają po dwa statki, a na końcu Francja i Włochy, które mają po jednym statku (Rysunek 17).

Ważne jest również uwzględnienie łącznej liczby aktywnych statków, które każde z tych państw członkowskich posiada na wodach zewnętrznych, poza wodami UE: 350 w przypadku Francji, 241 w przypadku Hiszpanii, 170 w przypadku Holandii, 58 w przypadku Portugalii, cztery w przypadku Polski i jeden w przypadku Włoch. Porównanie liczby naruszeń przepisów dotyczących nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów z wielkością flot zewnętrznych każdego z państw członkowskich może stanowić ważną informację na temat zdolności danego państwa członkowskiego do kontrolowania działalności swojej floty zewnętrznej. Na przykład 11 hiszpańskich statków znajdujących się na liście NNN stanowi 4,6% całej hiszpańskiej floty zewnętrznej, w porównaniu z 0,29% zewnętrznej floty francuskiej znajdującej się na liście NNN. Fakt, że dwie duże floty zewnętrzne mają tak różne proporcje statków znajdujących się na liście NNN, pokazuje, że zachowanie flot państw członkowskich jest bardzo zróżnicowane. Wskazuje to na potrzebę wzmocnienia przez niektóre państwa członkowskie systemów MCS i krajowych systemów sankcji, ponieważ obecna polityka nie jest wystarczająco odstraszająca.

Prawie połowa z 20 naruszeń popełnionych przez statki UE znajdujących się w wykazie połowów NNN dotyczy statków stosujących ciągnięte narzędzia połowowe mające kontakt z dnem, tj. włoki lub dragi (Rysunek 18). Pozwala to zidentyfikować, które rodzaje narzędzi połowowych są narażone na niezgodność z politykami UE i w przypadku których należy zwiększyć wysiłki w zakresie monitorowania i kontroli, aby zapewnić przestrzeganie środków ochrony i zarządzania RFMO.

Przyglądając się państwom, pod których banderą pływają statki UE, warto zauważyć, że 14 z 20 ma nieznaną banderę. Podkreśla to konieczność zbadania przez UE kwestii faktycznego właściciela, ponieważ pozwala to władzom określić, kto ponosi odpowiedzialność za statek, co z kolei umożliwi rozwiązanie problemu połowów NNN. Tania bandera i zmiana bandery statków to kluczowa kwestia w walce z połowami NNN, ponieważ międzynarodowe podmioty rybackie prowadzą działalność prowadzą monitoring i kontrolę swojej działalności, a następnie potencjalnie zmieniają banderę na inną, aby ukryć swoją wcześniejszą działalność²².

Spośród znanych bander statków unijnych znajdujących się na liście połowów NNN wszystkie, z wyjątkiem dwóch, pływają pod banderą państw afrykańskich, co podkreśla wpływ UE na wodach zewnętrznych, na których obowiązują umowy o partnerstwie w sprawie zrównoważonego zarządzania rybołówstwem (SFPA). UE ma obecnie sześć aktywnych umów SFPA z krajami Afryki Zachodniej: Cabo Verde, gdzie aktywnych jest 69 statków, Mauretania z 83 statkami, Senegal z 45 statkami, Gambia z 41 statkami, Gwinea Bissau z 41 statkami do połowu tuńczyka (plus mieszana kwota połowowa włokiem) oraz Wybrzeże Kości Słoniowej z 36 statkami.²³ Przewaga statków UE na wodach afrykańskich odzwierciedla potrzebę wzmoc-

nienia systemów monitorowania i kontroli (MCS) w tych regionach, jak również ulepszenia porozumień SFPA w celu zapewnienia, że budowanie potencjału koncentruje się na krajach partnerskich, które są w stanie skutecznie korzystać z narzędzi MCS, gwarantując, że statki UE na wodach państw trzecich nie będą nadmiernie eksploatować zasobów. Ogólnie rzecz biorąc, dane dotyczące zachowania floty zewnętrznej UE są skąpe, a pomiar zgodności z przepisami zależy obecnie od łatwo dostępnych wykazów regionalnych organizacji ds. rybołówstwa lub od sprawozdań państw nadbrzeżnych, które współdziałają z flotą UE za pośrednictwem umów o partnerstwie gospodarczym. Te ostatnie są często niedostępne lub trudne do zsyntetyzowania i solidnego wykorzystania. Państwa, które mają problemy z gromadzeniem danych, nie dysponują wiarygodnymi informacjami na temat zgodności z przepisami, co utrudnia dokładną ocenę wszelkich „nadwyżek” zasobów ryb, które są dostępne dla państw prowadzących połowy na wodach odległych i które są eksploatowane przez UE. To z kolei zagraża trwałym źródłom utrzymania społeczności nadbrzeżnych i ich bezpieczeństwu żywnościowemu, ponieważ są one w dużym stopniu zależne od ryb i owoców morza jako podstawowego źródła białka²⁴.

ZALECENIA

- **UE powinna rejestrować dane dotyczące swojej floty zewnętrznej zgodnie z tymi samymi wytycznymi, które obowiązują Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (STECF), tj. flotę wewnętrzną.** Obecnie brak możliwości łatwego porównania źródeł danych oznacza, że oceny działalności i wskaźników rozwoju floty zewnętrznej są znacznie mniej kompleksowe niż oceny działalności i wyników floty wewnętrznej. Te dwa zbiory danych powinny zostać zharmonizowane, tak aby istniało jedno scentralizowane repozytorium danych społeczno-gospodarczych ze wszystkich statków UE, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych.
- **UE powinna nakłaniać strony regionalnych organizacji zarządzania rybołówstwem, RFMO do przedstawiania bardziej szczegółowych wykazów statków prowadzących nielegalne, nieraportowane i nieuregulowane połowy, z uwzględnieniem rodzajów statków zaangażowanych w nielegalną działalność (np. statki przetwórcze i statki bunkrowe).** Pomogłoby to lepiej ukierunkować działania związane z egzekwowaniem prawa, które można następnie skierować konkretnie na rybołówstwo i/lub działania wspierające rybołówstwo, w zależności od kwestii związanych z przestrzeganiem przepisów.
- **UE powinna w razie konieczności wszczynać postępowania w sprawie naruszenia przepisów, aby ograniczyć przypadki nieprzestrzegania przepisów przez floty zewnętrzne państw członkowskich.** Zapewni to, że UE prowadzi zrównoważone połowy poza własnymi wodami i nie stwarza większego zagrożenia dla społeczności przybrzeżnych pod względem bezpieczeństwa żywnościowego.
- **Niektóre rodzaje statków, takie jak trawlerzy, muszą wdrażać bardziej rygorystyczne środki monitorowania, kontroli i nadzoru ze względu na dużą liczbę udokumentowanych naruszeń w porównaniu z innymi segmentami floty.** Warto zauważyć, że naruszenia przestrzenne (tj. połowy w obszarach ograniczonych) prawdopodobnie częściej pojawiają się na listach zgłoszonych naruszeń, ponieważ można je wykryć zdalnie, za pomocą systemu automatycznej identyfikacji (AIS), systemów monitorowania statków (VMS) i innych systemów monitorowania, a zatem są łatwiejsze do wychwycenia niż inne naruszenia, takie jak rodzaj narzędzi połowowych i raportowanie, w przypadku których korzystne jest wprowadzenie obowiązkowego REM.
- **UE powinna poprawić transparentność danych i informacji dotyczących jej wewnętrznej działalności połowowej poprzez udostępnianie zebranych danych w celu ułatwienia oceny zewnętrznego wymiaru WPRyb.** Gromadzenie i publikowanie danych powinno opierać się na tych samych zasadach i normach, które mają zastosowanie na wodach UE, a jednocześnie promować równe szanse dla podmiotów z UE w porównaniu z podmiotami z państw trzecich. Taka publicznie dostępna baza danych powinna obejmować zharmonizowane zestawy danych dotyczących statków prowadzących działalność w ramach umów w sprawie połowów, a także rejestry ich wyładunków i portów, w których dokonują wyładunków, wraz ze szczegółowymi informacjami na temat konkretnych operacji na statku (np. zatrudniona załoga, środki otrzymane z dotacji UE itp.).

**ZE WZGLĘDU NA OGROMNY
ZAKRES PROBLEMÓW SPOŁECZNO-
-EKONOMICZNYCH, W CELU
OPRACOWANIA NOWYCH POLITYK,
KONIECZNE JEST ZASTOSOWANIE
MULTIDYSCYPLINARNEGO
PODEJŚCIA BADAWCZEGO**

Lokalni rybacy wyciągają sieci, Porto Moniz,
Madera, Portugalia © Ceri Breeze / Shutterstock

DALSZE DZIAŁANIA

Chociaż niniejszy raport stanowi wkład w tworzenie ram oceny wyników społeczno-gospodarczych i wstępnej analizy kluczowych wskaźników zysku, uczciwości, zatrudnienia, wynagrodzeń i zgodności z przepisami, jasne jest, że potrzeba więcej pracy, aby określić działania, które można podjąć.

Ogromny zakres zagadnień społeczno-gospodarczych wymaga wielodyscyplinarnego podejścia badawczego w celu opracowania nowych przepisów, a dalszy wgląd w niektóre z tych różnorodnych obszarów badań został przedstawiony w Załączniku technicznym. Badania te muszą być prowadzone w ścisłej współpracy z zainteresowanymi stronami z sektora rybołówstwa, aby zrozumieć główną dynamikę, która wyjaśnia obecny stan wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego, a także bariery i możliwości ich poprawy.

Biorąc pod uwagę konieczność odtworzenia stad ryb w celu realizacji celów Wspólnej Polityki Rybołówstwa, zasadnicze znaczenie ma lepsze zrozumienie, w jaki sposób wyniki społeczno-gospodarcze współgrają ze stanem środowiska. Wysokie zyski ekonomiczne w perspektywie krótkoterminowej będą prawdopodobnie osiągnięte kosztem środowiska przyrodniczego. Przyjmując zamiast tego podejście, że długoterminowe zyski ekonomiczne zależą od zrównoważonego charakteru środowiska, sektor mógłby funkcjonować w cyklu pozytywnego sprzężenia zwrotnego, polegającego na dobrze funkcjonującym systemie środowiska przyrodniczego i wyższych długoterminowych zyskach ekonomicznych. Określenie, czy cele WPRyb są sprzeczne z tą wizją, czy też wzajemnie się z nią wspierają, ma kluczowe znaczenie dla ustalenia, czy cele te można skutecznie zrealizować i w jaki sposób.

Aby pilnie zrealizować cele WPRyb w zakresie zapewnienia długoterminowego zrównoważonego charakteru rybołówstwa, a także w szerszym kontekście zobowiązań środowiskowych i społecznych, Unia Europejska musi zająć się lukami i niedociągnięciami we wdrażaniu ram WPRyb. WWF powtarza, że przegląd i usunięcie obecnych i przeszłych niedociągnięć we wdrażaniu WPRyb musi mieć decydujący priorytet przed rozważeniem jakiegokolwiek przyszłej rewizji polityki.

Podobnie, UE musi wziąć pod uwagę wzajemne powiązania rybołówstwa z innymi sektorami, takimi jak morska energia odnawialna, ponieważ mają one bezpośredni wpływ na przyszłość europejskich mórz i społeczności z nimi związanych. Planowanie przestrzenne obszarów morskich, przy zastosowaniu podejścia ekosystemowego i należyтым uwzględnieniu społeczno-ekonomicznych skutków rozwoju przemysłu morskiego, jest jednym z podstawowych narzędzi bezpiecznego zaangażowania zainteresowanych stron w rybołówstwo i zintegrowanego zarządzania europejskimi morzami.

WWF wzywa UE do zapewnienia spójności legislacyjnej pomiędzy środkami mającymi na celu ochronę żywych zasobów morza a wysokim stopniem efektywności społeczno-gospodarczej, ponieważ bardziej odporne ekosystemy zapewniają również lepsze możliwości zrównoważonego utrzymania i zapewnienia środków do życia. Ochrona i odtwarzanie przyrody musi przynosić korzyści zarówno ludziom, jak i planecie.

PRZYPISY

1. Wspólna polityka rybołówstwa Unii Europejskiej (2013), art. „Cele”
2. Komisja Europejska (2021), rejestr floty UE https://webgate.ec.europa.eu/fleet-europa/index_en
3. Europejska Agencja Środowiska (2021), Status of marine fish and shellfish stocks in European Seas (Stan zasobów ryb morskich i skorupiaków w morzach europejskich) <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/status-of-marine-fishstocks-4/assessment>; Rousseau et al., PNAS (2019) Evolution of global marine fishing fleets and the response of fished resources, <https://www.pnas.org/content/116/25/12238>
4. WWF(2018), Evaluating Europe's course to sustainable fisheries (Ocena kursu Europy na zrównoważone rybołówstwo) https://wwf-eu.awsassets.panda.org/downloads/wwfepo_cfpscorecardreport_dec2018.pdf
5. FishSec (2018), Zbyt wiele statków ugania się za zbyt małą ilością ryb: Czy rzeczywiście zmniejsza się nadmierna zdolność połowowa UE? https://www.fishsec.org/app/uploads/2018/10/Fishsec_capacity_report_2018_final.pdf
6. Milazzo M. (1998), Subsidies in world fisheries: A re-examination; The World Bank (1998) World Bank technical paper no.406. Fisheries series; Schrank W. E. (2003) Introducing fisheries subsidies, Food and Agriculture Organization of the United Nations; Sumaila U.R., Khan A.S., Dyck A.J., Watson R., Munro G., Tydemers P., Pauly D. (2010) A bottom-up re-estimation of global fisheries subsidies, s. 201-225; Sumaila U. R., Ebrahim N., Schuhbauer A., Skerritt, D., Li Y., Kim H. S., Mallory T. G., et al. (2019) Updated estimates and analysis of global fisheries subsidies
7. WWF (2020), EU falling short on sea protection and sustainable fishing – raport ECA <https://www.wwf.eu/?uNewsID=1312416>
8. Komisja Europejska, Dobry stan środowiska, <https://ec.europa.eu/environment/marine/good-environmental-status/>
9. Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa (STECF) (2020, 2011), The 2020 Annual Economic Report on floty rybackiej UE, JRC123089, https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic/-/asset_publisher/d71e/document/id/2788167
10. FAO (2015), Understanding Decent Rural Employment, Factsheet <http://www.fao.org/3/bc270e/bc270e.pdf>.
11. Carpenter et al., New Economics Foundation (2020), Beneath the Surface – Labour vulnerability in the UK fishing industry https://neweconomics.org/uploads/files/Beneath-the-surface_NEF.pdf
12. Holmes et al. (2020), Where did the vessels go? An analysis of the EU fishing fleet gravitation between home ports, fishing grounds, landing ports and markets <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0230494>; Natale et al. (2013), Identifying fisheries dependent communities in EU coastal areas <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2013.03.018>
13. Natale et al. Polityka morska (2013), Identyfikacja społeczności zależnych od rybołówstwa na obszarach przybrzeżnych UE <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2013.03.018>
14. WWF (2020), Seafood Sustainability, Stability & Security <https://www.wwf.eu/?uNewsID=364523>
15. Ministère des solidarités et de la santé (2021), Présentation du plan de sécurité sociale <https://solidarites-sante.gouv.fr/affaires-sociales/securite-sociale/article/presentation-de-la-securite-sociale>
16. Belgisch Staatsblad 33166 (2003), Zatrudnienie, praca i dialog społeczny http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2003/06/20_3.pdf#Page6
17. Carpenter et al., New Economics Foundation (2020), Beneath the Surface – Labour vulnerability in the UK fishing industry https://neweconomics.org/uploads/files/Beneath-the-surface_NEF.pdf
18. WWF (2020), What's in the net? Using camera technology to monitor, and support mitigation of, wildlife bycatch in fisheries <https://www.wwf.org.uk/sites/default/files/2020-11/whatsinthenetfinal.pdf>; EU Fisheries Control Coalition (2021), Measuring the success of Remote Electronic Monitoring programmes in European waters .
19. Koalicja na rzecz Kontroli Rybołówstwa UE (2021), Dwa kroki do przodu, jeden wielki krok wstecz: Parlament Europejski głosuje za nowoczesnym i przejrzystym rybołówstwem, ale otwiera poważną lukę <http://www.transparentfisheries.org/2021/03/11/two-steps-forward-one-giant-step-back-european-parliament-votes-for-modern-and-transparent-fisheries-but-opens-grave-loop-hole/>
20. Parlament Europejski (2018), Nowe przepisy dotyczące zarządzania zewnętrzną flotą rybacką UE [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625146/EPRS_BRI\(2018\)625146_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625146/EPRS_BRI(2018)625146_EN.pdf)
21. Trygg Matt Tracking (2021), Połączony wykaz statków NNN <https://www.tm-tracking.org/combined-iuu-vessel-list>
22. WWF (2020), Seafood Sustainability, Stability & Security <https://www.wwf.eu/?uNewsID=364523>
23. Komisja Europejska, Oceany i rybołówstwo, Porozumienia partnerskie w sprawie zrównoważonego rybołówstwa (SFPA) https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/fisheries/international-agreements/sustainable-fisheries-partnership-agreements-sfpa_en
24. Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (2020), Stan rybołówstwa i akwakultury na świecie (SOFIA) <http://www.fao.org/documents/card/en/c/ca9229en/>

Sieni rybackie, Morski Park Narodowy Zakynthos, Grecja
© Claudia Amico / WWF Mediterranean / FishMPABlue

**NASZĄ MISJĄ JEST
POWSTRZYMANIE DEGRADACJI
ŚRODOWISKA NATURALNEGO
NASZEJ PLANETY
I BUDOWANIE PRZYSZŁOŚCI,
W KTÓREJ LUDZIE BĘDĄ ŻYĆ
W HARMONII Z NATURĄ.**

Working to sustain the natural
world for the benefit of people
and wildlife.

together possible™

wwf.eu

© 2021

Papier w 100% z recyklingu

© 1986 Panda symbol WWF – World Wide Fund for Nature (dawniej World Wildlife Fund)

® WWF® jest zastrzeżonym znakiem towarowym WWF

Biuro Polityki Europejskiej WWF, 123 rue du Commerce, 1000 Bruksela.

Dane kontaktowe i dalsze informacje można znaleźć na naszej stronie internetowej pod adresem www.wwf.eu